

KÜRTAJA LIBERTERYEN BİR BAKIŞ: BLOCK VS. WISNIEWSKI

Araştırma Makalesi

Gözdenur ÖZDEMİR*
Dilara Buket DİDİN**

ÖZET

Kürtaj, gebeliğin, kadının sağlığını tehdit eden bir durum nedeniyle sonlanması veya böyle bir tehlike olmasa dahi kadının isteğiyle sonlandırılmasını ifade etmektedir. Bu uygulama, fetüsün yaşamı ile kadının özgürlüğünü karşı karşıya getirmekte ve hukuki, ahlaki, siyasi, ekonomik, sosyolojik, dini pek çok alanda tartışmalara yol açmaktadır. Tartışmalar temel olarak kürtajı destekleyen seçim yanlıları ile fetüsü önceleyen yaşam yanlıları arasında gerçekleşmektedir. Zamanla bu iki tarafın arasını bulmaya çalışan ayrılıkçılık ve tahliyecilik gibi görüşler ortaya çıkmıştır. Makalede kürtaj, bireylerin başkalarına zarar vermemek kaydıyla özgürce yaşayabilmelerini düstur edinen bir siyaset felsefesi olan liberteryenizm perspektifinden incelenmiştir. Makalenin ilk başlığında kürtaj ve liberteryenizm temel hatlarıyla ele alınmakta ve liberteryen düşünce içerisindeki kürtaj yaklaşımları sunulmaktadır. Makalenin ikinci başlığında ise kürtaj üzerine yıllar süren fikri tartışmalara imza atan iki liberteryen düşünür olan Walter E. Block ve Jakub B. Wisniewski'nin liberteryen öz mülkiyet ve saldırmazlık ilkeleri eksenindeki argümanları

* **Arş. Gör.**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi ABD, **ORCID ID:** 0009-0003-7048-6886, **e-posta:** gozdenur.ozdemir@hbv.edu.tr

** **Dr. Öğr. Üyesi**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi ABD, **ORCID ID:** 0000-0001-9147-4241, **e-posta:** dilara.tatar@hbv.edu.tr, **DOI:** 10.69958/ihy.1564810

Makalenin Geliş Tarihi: 10.10.2024

Makalenin Kabul Tarihi: 24.11.2024

aktarılmaktadır. Tartışmalarda Block'un tahliyeciliği, Wisniewski'nin ise yaşam yanlısı görüşü benimsediği görülmektedir. Bu makalede, kürtaj uygulamaları Block ve Wisniewski arasındaki tartışmalar temelinde liberteryen bir perspektiften ele alınmakta ve böylelikle kürtaj tartışmalarına farklı bir boyut kazandırılarak literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kürtaj, Liberteryenizm, Tahliyecilik, Walter E. Block, Jakub B. Wisniewski.

A Libertarian Perspective on Abortion: Block vs. Wisniewski

ABSTRACT

Abortion refers to the termination of pregnancy due to a situation that threatens a woman's health or the voluntary termination of pregnancy even if there is no such danger. This practice pits the life of the fetus against the freedom of the woman and has led to debates in many legal, moral, political, economic, sociological, and religious fields. The debates mainly revolve around pro-choicers who support abortion and pro-lifers who prioritize the fetus. Over time, views such as departurism and evictionism have emerged to try to find a middle ground between these two poles. In this article, abortion is analyzed from the perspective of libertarianism, a political philosophy that holds that individuals can live freely if they do not harm others. In the first chapter of the article, abortion and libertarianism are discussed in basic terms, and abortion approaches within libertarian thought are presented. The second chapter presents the arguments of Walter E. Block and Jakub B. Wisniewski, two libertarian thinkers who have engaged in years of intellectual debate on abortion, on the axioms of libertarian self-ownership and non-aggression. In the debates, it is seen that Block adopts evictionism while Wisniewski adopts the pro-life view. In this article, abortion practices are analyzed from a libertarian perspective based on the debates between Block and Wisniewski, and thus, it is aimed to contribute to the literature by providing a different dimension to the abortion debates.

Keywords: *Abortion, Libertarianism, Evictionism, Walter E. Block, Jakub B. Wisniewski.*

GİRİŞ

Kürtaj, gebeliğin istemsiz veya isteğe bağılı olarak sonlanmasını veya sonlandırılmasını ifade eden tıbbî bir uygulamadır. Türk hukuk literatüründe “gebeliğin sonlandırılması” veya “rahim tahliyesi” olarak da isimlendirilen kürtaj, kadının kendi bedeni üzerindeki mülkiyet hakkı ile fetüsün yaşamını karşı karşıya getirdiği için oldukça tartışmalı konulardan biridir. Bu tıbbi uygulama hem ülkemizde hem de dünyada pek çok farklı perspektiften incelenmiş ve hukuki olarak farklı düzenlemelerin konusu olmuştur¹. Makalede kürtaj iki liberteryen düşünür olan Walter E. Block (1941-) ve Jakub B. Wisniewski'nin (1977-) çeşitli analogilere dayanarak sundukları karşılıklı fikri tartışmalar üzerinden incelenmiştir.

Makalenin konusu olarak bu iki liberteryen düşünür arasındaki tartışmaların seçilmesinin iki sebebi vardır. Öncelikle liberteryen düşünürler arasında hemen hemen her konuda uzlaşılı olduğuna dair bir yanılsama göze çarpmaktadır. Oysa diğere birçok düşünce sisteminde olduğu gibi liberteryenizmde de birçok konuda uzlaşılı sağlanamamıştır². Bunun sebebi olarak liberteryen düşünürlerin çoğu zaman farklı ilkelere yola çıkmaları gösterilebilir. Ancak bizce liberteryen düşüncenin zenginliğini en açık şekilde gözler önüne seren, aynı ilkelere hareket edip tamamen farklı sonuçlara ulaşılan tartışmalardır. İşte Block ve Wisniewski'nin kürtaj konusunda uzun yıllar yürüttükleri tartışma bu nevidendir. Keza bu tartışma, liberteryenizmin içerisinden çıkabilecek fikirlerin çeşitliliğini ve zenginliğini gözler önüne sermektedir. Ayrıca iki düşünür arasındaki tartışma metodolojik olarak da önem arz etmektedir. İkisi de makalelerinde çeşitli analogilerden yararlanmışlardır. Bu ise kürtaj gibi oldukça çetrefilli bir konunun anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. 1977 yılında

¹ Türk literatüründeki güncel çalışmalardan bazıları için bkz. İlalrı, Helin Rojda: “Kadının Menfaati Bakımından Rahim Tahliyesi”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, 2020, 671-694; Sabancılar Eren, Sıla: “Toplumsal Cinsiyet, Kadın Bedeni ve Kürtaj Hakkı Üzerine Bir Değerlendirme”, Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, C. 3, S. 2, 2021, 89-101; Şentürk Tur, Melike: “Kadının Üreme ve Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı Çerçevesinde Gebeliğin Sonlandırılmasında Yasal Sürelerin Başlangıcı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 27, S. 3, 2023, 383-414; Yılmazbilek, Merve: “Gönüllü Çocuksuzluk ve Kürtaj Tartışmalarına Feminist Bakış”, Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, C. 6, S. 1, 2022, 201-213.

² Örneğin bu konulardan biri fikri mülkiyettir. Bkz. Didin, Dilara Buket: “Fikri Mülkiyete Liberteryen Bakış: Deontolojik ve Sonuçsalçı Yaklaşımlar”, Liberal Düşünce Dergisi, S. 114, 2024, 21-44.

Block, *Toward a Libertarian Theory of Abortion* başlıklı makalesinde tahliyecilik görüşünü ortaya atmış ve uzunca bir süre kürtaj meselesi üzerine çok sayıda makale yazmıştır. Wisniewski'nin 2010 yılında Block'a cevaben yazdığı *A Critique of Block on Abortion and Child Abandonment* başlıklı makale ise ikilinin arasında uzun yıllar sürecek olan bir argümantasyon sürecinin ateşleyicisi olmuştur. İki liberteryen düşünür arasındaki tartışmalar ağırlıklı *öz mülkiyet* ve *saldırmazlık* ilkesi etrafında şekillenmiştir. Bu ise hem tartışmanın açıklığını sağlamış hem de liberteryenizmin temel düsturlarının somutlaştırılmasına hizmet etmiştir.

Makalenin “Terminoloji ve Tanım” başlıklı birinci bölümünde, merceğe tutulan iki kavram olan “kürtaj” ve “liberteryenizm”in terminolojisi ve makale kapsamında kabul edilen tanımları incelenecektir. Sonrasında “Liberteryenizm Perspektifinden Kürtaj” başlıklı ikinci bölümde liberteryen literatürdeki görüşler kısaca aktarılıp Block ve Wisniewski'nin argümanları detaylı olarak ele alınacaktır.

1. Terminoloji ve Tanım

Türkçe sözlükte *kürtaj* “döl yatağının içini kazıyıp cenini alma işi”³; kürtajın İngilizce karşılığı *abortion* ise “gelişmekte olan bir embriyo veya fetüsün rahimden atılması veya çıkarılması”⁴ olarak tanımlanmıştır. Burada karışıklığa mahal vermemek için iki açıklamaya yer vermek gerekmektedir. İlk olarak, İngilizce “abortion” kelimesinin Türkçe karşılığı olan “kürtaj” kelimesi tıbbi terminolojide hem gebeliğin kendiliğinden sonlanmasını hem de kasıtlı olarak tıbbi veya cerrahi bir müdahale ile sonlandırılmasını ifade eder şekilde kullanılmaktadır⁵. Keza Türk hukukunda da gebeliğin istemli olarak sonlandırılmasına dair düzenlemelerde kavramın “kürtaj”

³ Türk Dil Kurumu: Güncel Türkçe Sözlük, (<https://sozluk.gov.tr>, Erişim: 12.08.2024).

⁴ Oxford English Dictionary: (https://www.oed.com/dictionary/abortion_n?tab=meaning_and_use&tl=true#7152062, Erişim: 12.08.2024).

⁵ Kürtajın tıbbi bağlamda hem gebeliğin kendiliğinden gerçekleşen sonlanmasını (spontaneous abortion) hem de gebeliğin istemli olarak cerrahi veya tıbbi müdahale ile sonlandırılmasını (induced abortion) ifade eder şekilde kullanıldığı fakat genel kullanımın kendiliğinden sonlanmayı düşük (miscarriage), istemli olarak sonlandırılmayı kürtaj (abortion) şeklinde adlandırdığına dair bkz. Cunningham, F. Gary/Leveno, Kenneth J./Bloom, Steven L./Spong, Catherine Y./Dashe, Jodi S./Hoffman, Barbara L./Casey, Brian M./Sheffield, Jeanne S.: *Williams Obstetrics*, 23. baskı, McGraw-Hill Education, New York vd., 2014, s.350.

olarak değil, isabetli şekilde “gebeliğin sonlandırılması”⁶ veya “rahim tahliyesi”⁷ olarak geçtiği görülmektedir. Makalede ise, ele alınan konu olan gebeliğin istemli şekilde sonlandırılması, çalışmalarından yararlanan düşünürlerin bu eylemi “abortion” kelimesi ile ifade etmelerinden bahisle “kürtaj” olarak kullanılacaktır. İkinci olarak ise “embriyo”, “cenin” ve “fetüs” kavramlarının ayırımı yapmak gerekmektedir. Embriyo, döllenme anından itibaren 8 ila 10. haftalara kadarki dönemde bebeğe verilen isimdir ve “oğulcuk” olarak da adlandırılmaktadır⁸. Gebeliğin bu aşamasından sonra ise vücut organlarının oluşmasıyla embriyo, “cenin” veya “fetüs” olarak adlandırılmaya başlanmaktadır⁹. Makale kapsamında ele aldığımız düşünürlerin bu ayırımı nazara almadıkları görülmektedir. Biz de makalede tanım ve kullanım kolaylığı açısından ana rahmindeki bebeği, bulunduğu aşama nazara alınmaksızın “fetüs” olarak nitelendirmekteyiz.

Kürtaj, *seçimli (elective) ve terapötik (therapeutic)* olabilmektedir. Seçimli kürtaj “gebenin isteği ile başlangıç döneminde gebeliğin sonlandırılması; isteğe bağlı düşük”¹⁰; terapötik kürtaj “anne sağlığını

⁶ 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun’da kürtaj, “gebeliğin sona erdirilmesi” şeklinde geçmektedir. Bu tanım, literatürde sunulan çalışmalarda da kullanılmaktadır. Bkz. Güney Tunalı, Işıl: Hekimlerin Gebeliklerin Sonlandırılmasından Kaynaklanan Sorumluluğu, Seçkin, İstanbul, 2015; Şentürk Tur; Uyumaz, Alper/Avcı, Yasemin: “Türk Hukuku’nda Gebeliğin Sonlandırılması”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, 2016, 579-638.

⁷ 83/7395 No’lu Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük’te ise gebeliğin sonlandırılması “rahim tahliyesi” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım, literatürde sunulan çalışmalarda da kullanılmaktadır. Bkz. İlaldı; Sert, Gürkan/Duran, Serkan/Görkey, Şefik: “Rahim Tahliyesi ve Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamalarında Aydınlatılmış Onam Alınması İle İlgili Formların Tıp Etiği ve Hukuku Açısından İncelenmesi”, *Türkiye Klinikleri J Med Law Hist Special Topic*, C. 3, S. 3, 2017, 139-144.

⁸ Güler, Çağatay: *Yeni Tıp Sözlüğü*, Palme, Ankara, 2012, s.454; Türk Dil Kurumu. Bu aşamanın gebeliğin 7 ila 8. haftasına kadar sürdüğünü ifade eden görüş için bkz. National Cancer Institute, (<https://www.cancer.gov/publications/dictionaries/cancer-terms/def/embryo#>), Erişim: 30.10.2024).

⁹ Güler: s.454; National Cancer Institute. Bu aşama “dölüt” olarak da adlandırılmaktadır. Türk Dil Kurumu. Türk hukuk literatüründe ağırlıklı “cenin” ana rahmindeki doğmamış çocuğu ifade edecek şekilde kullanılmaktadır. Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan: *Türk Özel Hukuku Cilt II: Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019, s.20; Kayıhan, Şaban: *Kişiler Hukuku: Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler*, Seçkin, İstanbul, 2022, s.21; Özsunay, Ergun: *Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu*, Fakültelep Matbaası, İstanbul, 1979, s.17; Öztan, Bilge: *Şahsın Hukuku: Hakiki Şahıslar*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1993, s.14.

¹⁰ Güler: s.6.

tehdit eden bir durumun giderilmesi ya da diğer tıbbi nedenlerle yaptırılan düşük, tıbbi düşük”¹¹tür. Terapötik kürtaja pek çok hukuk sisteminde izin

¹¹ Güler: s.7.

verilmektedir¹². Seçimli kürtaj ise, hukuki, ahlaki¹³, siyasi¹⁴, ekonomik¹⁵, sosyolojik¹⁶, dini¹⁷ ve diğer pek çok açıdan hâlâ tartışmaların odağında yer

¹² Örneğin Alman Ceza Kanunu gereğince kürtaj için fetüsün on iki haftadan büyük olmaması şart koşulmuştur. Fakat gebeliğin kadının yaşamını tehlikeye atması veya sağlığında ciddi bir bozulmaya sebebiyet verecek olması durumunda gebe kadının isteği üzerine hekim tarafından gerçekleştirilen gebeliğin sonlandırılması hukuka aykırı görülmemiştir. Bkz. § 218a Absatz 1 StGB “(1) Der Tatbestand des § 218 ist nicht verwirklicht, wenn 1. die Schwangere den Schwangerschaftsabbruch verlangt und dem Arzt durch eine Bescheinigung nach § 219 Abs. 2 Satz 2 nachgewiesen hat, daß sie sich mindestens drei Tage vor dem Eingriff hat beraten lassen, 2. der Schwangerschaftsabbruch von einem Arzt vorgenommen wird und 3. seit der Empfängnis nicht mehr als zwölf Wochen vergangen sind”, (<https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>, Erişim: 12.08.2024). Öte yandan Polonya, kürtaj açısından en kısıtlayıcı yasalara sahip ülkelerden biridir. Kürtaj, katı tıbbi gerekçelerin varlığı veya cinsel istismar sonucu oluşan gebelik hâlinde yasal kılınmıştır. Zareba, Kornelia/Herman, Krzysztof/Kolb-Sielecka, Ewelina/Jakiel, Grzegorz: “Abortion in Countries with Restrictive Abortion Laws-Possible Directions and Solutions from the Perspective of Poland”, Healthcare (Basel), C. 9, S. 11, 2021, s. 1594. Vatandaşlarının çok büyük bir kısmı Katolik olan Malta’da ise 2023 yılına kadar kürtaj, hayati risk dahil olmak üzere istisnasız her durum için yasaklanmıştı. 2023 yılında kadınlar için hayati risk oluşturan durumlarda, riskin tıp uzmanları tarafından onaylanması, kürtajın tek çare olması, bebeğin fetal yaşayabilirlik dönemine ulaşmamış olması ve müdahalenin gerçekleştirileceği hastanenin gerekli şartlara sahip olması durumuna bir istisna getirilmiştir. Bkz. “No offence under sub-article (2) of article 241 or article 243 shall be committed when the cessation of a pregnancy or damage to the foetus results from a medical intervention carried out for the purpose of saving the life and protecting the health of a pregnant woman suffering from a medical complication which may put her life at immediate risk or her health in grave jeopardy which may lead to death”, Criminal Code of Malta, Art. 243 B, (<https://legislation.mt/eli/cap/9/eng/pdf>, Erişim: 12.08.2024). Dünya genelinde kürtajın hukuki durumu için bkz. “The World’s Abortion Law”, Center for Reproductive Rights, (<https://reproductiverights.org/maps/worlds-abortion-laws/>, Erişim: 05.08.2024). “European Abortion Laws: A Comparative Overview”, Center for Reproductive Rights, (https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2022/06/15381_CRR_Europe_V8.pdf, Erişim: 05.08.2024). Türk hukukunda ise kürtaj, 2827 sayılı Nüfus Planlanması Hakkında Kanun’un 5. maddesinin 2. fıkrasında “Gebelik süresi, on haftadan fazla ise rahim ancak gebelik, annenin hayatını tehdit ettiği veya edeceği veya doğacak çocuk ile onu takip edecek nesiller için ağır maluliyete neden olacağı hâllerde doğum ve kadın hastalıkları uzmanı ve ilgili daldan bir uzmanın objektif bulgulara dayanan gerekçeli raporları ile tahliye edilir.” şeklinde ve 83/7395 No’lu Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük’ün 5. maddesinde “Gebelik süresi on haftayı geçen kadınlarda, rahim tahliyesi yapılamaz. Bu durumdaki kadınlarda, ancak, Tüzük’e ekli (2) sayılı listede sayılan hastalıklardan birinin bulunması halinde ve kadın hastalıkları ve doğum uzmanı tarafından rahim tahliyesi yapılabilir.” hükmü yer almaktadır.

almaktadır¹⁸. Bunun sebebi kürtajın yalnızca gebe kadını ve fetüsü ilgilendiren bir mesele olarak görülmemesidir. Makale kapsamında, liberteryen düşünürler olan Block ve Wisniewski'nin aralarında yürüttükleri *seçimli kürtaja* dair tartışmalar incelenerek mercek altına alınmıştır.

O hâlde, bu iki düşünürün benimsediği *liberteryenizm* nedir? Bu soruya kısaca ve kolayca yanıt vermek ne yazık ki mümkün görünmemektedir zira liberteryenizm, üzerinde uzlaşa sağlanmış bir tanıma sahip değildir. Örneğin kendisi de liberteryen bir düşünür olan Jan

¹³ Feminist yazar Wendy Mcelroy'a göre kürtaj tartışmalarında gerek kürtaj karşıtı gerek kürtaj yanlısı taraflar ahlaki argüman sunmak yerine karşılıklı ithamlarda bulunmaktadır. Kürtaj karşıtı gruplar, kürtaj operasyonu gerçekleştiren doktorlara saldırmakta ve kürtaj olan kadınlar bu gruplar tarafından ifşalanmaktadır. Benzer şekilde kürtaj yanlılığını katı biçimde savunanlar kürtajı sorgulayan sesleri dışlayarak konuya yalnızca kadın hakları bağlamında dar bir pencereden bakmaktadır. Oysa McElroy'a göre kürtajın ahlaki olarak incelenmesi gerekmektedir (Mcelroy, Wendy/Kaya Fırat, Ayşe: "Kürtaj: Ahlâkî Bir Bataklık", Liberal Düşünce Dergisi, C. 17, S. 67, 2012, s.7-9).

¹⁴ Devletler, nüfus ve aile planlaması kapsamında zaman zaman doğumu destekleyici ve kürtaj karşıtı tutum takınırken bazen de kürtaj yanlısı bir politika izleyebilmektedir. Örneğin Türkiye'de 1923-1960 yılları arasında Trablusgarp Savaşı, Balkan Harbi ve Birinci Dünya Savaşı sonrası azalan nüfusla mücadele etme üzere doğum oranlarının artırılmasına yönelik politikalar izlenmiştir. Bu dönemde evlilik yaşı erkekler için 18'den 17'ye, kadınlar için 17'den 15'e indirilmiştir (Akin, Ayşe: "Emergence of the Family Planning Program in Turkey", The Global Family Planning Revolution: Three Decades of Population Policies and Programs (Warren C. Rabinson/John A. Ross düz. içinde s.85-102), 2007, s.86).

¹⁵ Kürtaj yasaklamaları ile ekonominin ilişkili olduğunu ve kürtaj yasaklamalarının aynı zamanda düşük işçi standartları, yüksek hapis oranları ve işsiz kamu faaliyetleriyle örtüşüğünü ileri süren bir çalışma için bkz. Banerjee, Asha: "The economics of abortion bans", Economic Policy Institute, (<https://www.epi.org/publication/economics-of-abortion-bans/>, Erişim: 08.08.2024).

¹⁶ Eğitim düzeyi ve içinde yaşanılan aile büyüklüğü ile hükümetin çocuk sayısı ve kürtaj hakkındaki politik söylemlerinden etkilenme düzeyi arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir çalışma için bkz. Özdemir, Fatma/Türkay, Mehtap: "Antalya'nın Bir Mahallesinde 15-49 Yaş Arası Kadınların İsteyerek Düşük Ve Doğurganlık İle İlgili Bilgi Tutum Ve Davranışları Üzerine Siyasetin Müdahalesi", 16. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı, 2013, s.200.

¹⁷ Eryiğit Bader, Aynur: "Yahudilik Hristiyanlık ve İslam'da Kürtaj", Antakiyat/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, 2019, s.116-141; Gündüz, Şinasi: "Dinler tarihi açısından kürtaj", Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, C. 24, 2012, s.16-19.

¹⁸ Uyumaz/Avcı: s.580.

Narveson'a (1936-) göre liberteryenizm siyasi meselelerde yalnızca bireysel özgürlüğün öncelenmesi gerektiğini ileri süren bir öğreti olarak bir tür liberalizmdir¹⁹. Yine liberteryen Stephen Davies'e göre liberteryenizm yeni bir ideoloji değildir, klasik liberalizmin 20. yüzyıldaki hâlidir²⁰. Önde gelen liberteryen düşünürlerden biri olan Hans-Hermann Hoppe (1949-) liberalizmin içerisindeki devlete pay biçen unsurlar ayıklandığında ortaya özel hukuk ilişkilerine dayalı bir toplumun çıkacağını söylemekte ve liberteryenizm ile özel hukuk toplumunu (anarko kapitalizm) eş anlamda kullanmaktadır²¹. Felsefe profesörü Samuel Freeman ise liberteryen iddiaların liberalizme aykırı olduğunu ve liberteryenizmin, liberalizmin bir türü olarak nitelendirilemeyeceğini söylemektedir²². Hatta objektivist Peter Schwartz (1949-) anlam ve konum olarak üzerinde uzlaşmamış bir

¹⁹ Narveson, Jan: *The Libertarian Idea*, Broadview Press, United States, 2001, s.6.

²⁰ Davies, Stephen: "Liberteryenizme Tarihi ve Güncel Açından Kısa Bir Bakış", *Liberal Düşünce Dergisi*, C. 16, S. 64, 2011, s.107, 108.

²¹ Didin, Emre: "Hans-Hermann Hoppe'nın Argümantasyon Etiği ve Özel Hukuk Toplumu", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 23, S. 3, 2024, s.4; Hoppe, Hans-Hermann: *Democracy: The God That Failed*, Transaction Publishers, New Brunswick/New Jersey, 2007, s.235, 236 (Democracy). Murray Rothbard, Hans-Hermann Hoppe, David Friedman ve Stephan Kinsella tarafından savunulan anarko kapitalizm düşüncesi, piyasa ve devletin birbirinden ayrılmasıyla yetinmemektedir. O, bireylerin çıkarları amacıyla oluşan, gönüllülüğe dayalı ve herkes için faydalı sonuçlar doğuran bir piyasa ekonomisiyle devleti saf dışı bırakma gayesindedir. Zira devletler, kendilerine tahsisli vergilerle ve cebre dayalı alanlarla sınırlı kalmamaktadır. Bkz. Erge, Recep Ersel: "Anarko Kapitalist Toplum Kurgusu Bağlamında Devletin Sorgulanması", Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2023, s. 114-129; Friedman, David D.: "Law as a Private Good: A Response to Tyler Cowen on the Economics of Anarchy", *Economics & Philosophy*, C. 10, S. 2, 1994, 319-327; Kinsella, Stephan: *Legal Foundations of a Free Society*, Papinian Press, Houston, 2023, s.39-42; Rothbard, Murray N.: *The Ethics of Liberty*, New York University Press, New York & London, 1998, s.175-183 (The Ethics); Taner, Ahmet: "Çağdaş Liberalizmde Yol Ayrımı: Anarko Kapitalist Liberalizme Karşı Minimal Devletçi Liberalizm", *Liberal Düşünce Dergisi*, C. 18, S. 69-70, 2013, s. 235.

²² Örneğin Samuel Freeman, liberteryenizmin, liberalizmin temelinde yatan siyasi gücün kamu yararı için harcanması fikrine karşı çıkarak feodalizm benzeri özel siyasi ilişkileri savduğunu iddia eder. Ona göre liberteryenizmi liberalizmin bir türü olarak görenler liberal düşüncenin ayırt edici temel yapı taşlarına gölge düşürmektedir. Freeman, Samuel: "Illiberal Libertarians: Why Libertarianism is not a Liberal View", *Philosophy & Public Affairs*, C. 30, S. 2, 2001, s.107, 108.

kavram olan ve bireysel özgürlüğü en radikal biçimde savunan tarzıyla liberteryenizmin temelsiz ve değersiz olduğunu ileri sürmektedir²³.

Tanımı konusundaki bu muğlaklık ve müphemlik nedeniyle, felsefi bir akım olarak liberteryenizmin tarih sahnesine çıkışının incelenmesi, kapsamını anlamak açısından makul görünmektedir. Liberteryenizm, tarihsel olarak klasik liberalizmden sudur etmiştir²⁴. 18. yüzyılın revaçtaki düşüncesi olan klasik liberalizm²⁵, serbest piyasaya ve bireysel hak ve özgürlüklere dayalı bir anlayış ortaya koymuş, devlet müdahalesini en aza indiren bir model geliştirmiştir²⁶. Bu bağlamda klasik liberalizmin en önde gelen isimlerinden İngiliz düşünür John Locke (1632-1704) bireylerin anlaşarak devleti kurduğu sosyal sözleşme tasavvuruyla bireysel özgürlükler karşısında devletin kısıtlanmasını ve ünlü ekonomist Adam Smith (1723-1790) *görünmez el* kavramıyla müdahalesizliği ve kendiliğinden düzeni savunmuştur²⁷. Böylece klasik liberalizm zenginliğin devlet değil, serbest piyasalar tarafından sağlandığı, devletin güç kullanımının kabul edildiği fakat oldukça asgari düzeyde tutulduğu ve önemli bir gerekçelendirme olmaksızın birey haklarının topluma feda edilmediği²⁸ bir panorama sunmuştur.

19. yüzyılın sonlarında portre tersine dönmüş ve devletin ekonomide pay alması gerektiği düşünceleri yerleşmeye başlamıştır²⁹. Bu

²³ Schwartz, Peter: *Libertarianism: The Perversion of Liberty*, Intellectual Activist, 1986'dan aktaran Block, Walter E.: "Libertarianism vs. Objectivism: A Response to Peter Schwartz", *Reason Paper*, C. 26, 2000, s.41.

²⁴ Yaman, Seval/Tarhan, Belgin: *Liberteryenizmin Felsefi Temelleri*, Liberus, İstanbul, 2021, s.21.

²⁵ Raico, klasik liberalizmin başındaki "klasik" ifadesinin 1900'lerden sonra kullanıldığını ifade etmektedir. Bu dönemden sonra liberalizmin içerisine eşitlikçi hedefler yerleştirilmiş ve liberalizmin bu yeni versiyonu "modern" veya "yeni" liberalizm olarak adlandırılmıştır. Böylelikle özel mülkiyeti ve serbest piyasa ekonomisini savunan liberalizm "klasik liberalizm" olarak adlandırılır olmuştur. Raico, Ralph: "Klasik Liberalizm Nedir?", *Liberal Düşünce Dergisi*, çev. Atilla Yayla, C. 6, S. 64, 2011, s.69.

²⁶ Scruton, Roger: *A Dictionary of Political Thought*, Hill and Wang, New York, s.268, 269.

²⁷ Erdoğan, Mustafa: "Liberalizm ve Türkiye'deki Serüveni", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 7: Liberalizm* (Bora, Tanıl/Gültekin, Murat düz. içinde s.23-40), İletişim, İstanbul, 2005, s.24.

²⁸ Butler, Eamonn: *Klasik Liberalizm: Bir El Kitabı*, çev. Arda Akççek, Liberte, 2018, s.23-28.

²⁹ Yaman: s.21.

sürece bireyin iyiliğinin toplumun iyiliğine bağlı olduğu fikri hâkim olmuştur³⁰. David Boaz, bu dönemde klasik liberalizmin düşüşünü liberallerin tembelleşmesine ve Marksist ideolojilerin yükselişine, böylelikle üretim bolluğunun yaşandığı bir dünyada üretimin bırakılıp dağıtımına yoğunlaşılmasına bağlamaktadır. 1. Dünya Savaşı ile birlikte devlet güç sahasını daha da genişletmiştir³¹. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında yaşanan bu gelişmeler ve ideolojik değişimler liberalizme de sıçramış ve liberalizmdeki sınırlı devlet anlayışının yerini daha müdahaleci ve aktif bir devlet anlayışı almıştır. Klasik liberalizmin devleti zorunlu bir kötülük olarak gören doğası yerini devlet müdahalesinin ne kadar olması gerektiği tartışmalarına bırakmış, servetin toplumun yoksul kesimleri arasında yeniden dağıtımını gündeme gelmeye başlamıştır³². Liberalizmin bu yeni türü, kökleri John Stuart Mill'e uzanan, Thomas Hill Green, Leonard Trelawny Hobhouse ve John Atkinson Hobson tarafından temsil edilen³³ ve hatta John Rawls ve Ronald Dworkin'in de dâhil edildiği bir kanat olan “sosyal liberalizm” olarak anılmaktadır³⁴. Hoppe, liberalizmin sonunu, öz sahiplik ve mülkiyet gibi temel ilkelerle hükümetin uyumlu görülmesinin getirdiğini söylemektedir. O, liberalizmin benimsediği, güvenliği sağlamak amacıyla var olan ve anayasayla sınırlandırılmış devletin bir hayalden ibaret olduğunu düşünür çünkü her minimal devlet büyüme eğilimindedir. Liberalizmin bir geleceğinin olması isteniyorsa temel hataları düzeltilmelidir. Devletin, korumaya gönüllü olduğu şeylerin yıkıcı unsuru olduğu kabul edilmeli ve güvenlik devlete bırakılmamalıdır. Böylece liberalizm, liberalizm kıyafeti giymiş sosyal demokratlardan ayıklanabilecektir³⁵.

20. yüzyılın sonlarında ise sosyal liberalizmin ekonomik eşitlik adına birey haklarını geri plana atması sonucu, tekrar serbest piyasa ve

³⁰ Kırılı, Özlem: *Liberteryenizm, Liberte*, Ankara, 2023, s.12.

³¹ Boaz, David: *Libertarianism: A Primer*, The Free Press, New York, NY, 1997, s.49-52.

³² Bakırezer, Güven: “Türkiye’de Sosyal Liberalizm”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 7: Liberalizm* (Tanıl, Bora/Gültekinil, Murat düz. içinde s.139-143), 2005, s.139.

³³ Bakırezer: s.139; Erdoğan, Mustafa: “Eşit İlgi ve Saygı'nın Düşünürü Ronald Dworkin'in Ardından”, *Liberal Düşünce Topluluğu*, (<http://www.liberal.org.tr/sayfa/esit-ilgi-ve-sayginin-dusunuru-ronald-dworkinin-ardindan-mustafa-erdogan,250.php>, Erişim: 01.10.2024).

³⁴ Taner, Ahmet/Yayla, Atilla: “Liberteryen Teoride Özgürlüğün ve Siyasetin Sınırları”, *Liberal Düşünce Dergisi*, C. 23, S. 90-91, 2018, s.8.

³⁵ Hoppe: *Democracy*, s.229-236.

bireysellik vurgusu gündeme gelmiştir³⁶. Artan devlet müdahalelerine karşı birey hakları savunulmuş ve liberalizmi, tarihsel süreç içerisinde üzerine yapılan devletçi iddialardan arındırma ihtiyacı hasıl olmuştur. İşte liberteryenizm, liberalizmi bireysel özgürlük aleyhine her türlü unsurdan saflaştırma çabasıyla bu yüzyılda ortaya çıkmıştır³⁷.

Liberteryenizm farklı amaçlar uğruna bireyi veya mülkiyeti geri plana atan ideolojilere karşı çıkmakta, bireysel özgürlükleri devlet aleyhine genişleten bir yorum sunmaktadır. Liberteryenizmde bireysel özgürlük temel siyasi norm olarak savunulmaktadır³⁸ fakat bu özgürlüğün tanımı ve kapsamının sınırları net olarak belirlenmemektedir. Block, liberteryen camianın pek çok konuda fikir ayrılığına düşse bile *özel mülkiyet (private property)* ve *saldırmazlık (non-aggression)* olmak üzere ortak iki temel ilkede uzlaştığını söylemektedir³⁹. Biz de makalede liberteryenizmin kapsamını daraltarak konuyu Blockçu bir yaklaşımla ele almaktayız. Fakat hem kürtaj meselesini ilgilendiren kısmın ağırlıklı olarak kişinin kendi bedeni olmasından hem de özel mülkiyete giden yolun *öz mülkiyetten (self-ownership)* geçmesinden dolayı Block'un değindiği özel mülkiyet ilkesini öz mülkiyet ilkesine indirgemekteyiz. Öz mülkiyet, bireylerin herhangi bir dış müdahaleye takılmaksızın kendi amaçlarını belirleyebilme, seçim yapabilme ve hayatlarına diledikleri gibi yön verebilmesine olanak tanıyan ilkedir. Kısaca, kişinin kendi kendisinin sahibi olmasıdır⁴⁰. Saldırmazlık ilkesi ise, öz mülkiyet ve öz mülkiyetin doğal bir sonucu olan özel mülkiyet hakkının korunması için geliştirilmiştir. Bu ilkeye göre kimse, bir başkasının bedenine veya meşru olarak elinde bulundurduklarına karşı şiddet uygulayamaz⁴¹.

Son tahlilde makalede liberteryenizm, bireysel özgürlüğü temel çıkış noktası olarak alan, öz mülkiyet ve saldırılmazlık ilkelerini benimseyen felsefi akımı niteler anlamda kullanılmış ve incelememiz bu kavramlar

³⁶ Kırılı: s.11.

³⁷ Doherty, Brian: *Radicals for Capitalism*, Public Affairs, New York, NY, 2007, s.21, 31.

³⁸ Mack, Eric: *Liberteryenizm*, çev. Büşra Sönmez, Liberte, Ankara ,2023, s.1.

³⁹ Block, Walter E.: "Libertarianism vs. Objectivism: A Response to Peter Schwartz", *Reason Paper*, C. 26, 2000, s.41 (Response Schwartz).

⁴⁰ Rothbard, Murray N.: *For A New Liberty*, Ludwig von Mises Institute, Auburn, Alabama, 2006, s.34 (For A New); Rothbard, Murray N.: *Eşitlikçilik: Doğaya Karşı İsyen*, çev. Mustafa Acar, Liberte, Ankara, 2009, s.64 (Eşitlikçilik); Yaman: s.111.

⁴¹ Christmas, Billy: "Rescuing the Libertarian Non-Agression Principle", *Moral Philosophy and Politics*, C. 5, S. 2, 2018, s.307; Yaman: 126.

üzerinden yürütülmüştür. Peki, liberteryenizm perspektifinden kürtaj nerede konumlandırılmalıdır?

2. Liberteryenizm Perspektifinden Kürtaj

Block'a göre toplumların karşı karşıya olduğu savaş, işsizlik, enflasyon, çevre kirliliği, nükleer silahlanma gibi pek çok ciddi, hatta kürtajdan daha ciddi, konular vardır. Fakat kürtaj, yalnızca araçlar değil amaçlar konusunda da uzlaşmaz konumlara sahip grupları karşı karşıya getirerek ciddi felsefi sorunlara yol açmakta ve toplumları parçalanmakla tehdit etmektedir. Bu gruplardan her biri etik bir duruş sergilemekte ve diğerini suçlamaktadır⁴². Bu ayrılık, dünya genelinde olduğu gibi liberteryen camiada da gözlemlenebilmektedir⁴³. Benzer şekilde liberteryen Mark D. Friedman'a göre de kürtajın kesin bir liberteryen çözümü bulunamamaktadır⁴⁴.

Kürtaj konusundaki liberteryen tartışmalar, dört cephede yoğunlaşmaktadır: *Seçim yanlısı (kürtaj yanlısı, pro-choice)* görüşler kadının, kendisine doğum ve annelik gibi oldukça büyük bir sorumluluk ve yük getiren gebelik konusundaki kararı özgürce vermesi gerektiğini (kendi bedeni üzerinde mülkiyet hakkını) savunmaktadır. Seçim yanlısı görüşe göre kadınlar hamileliğin herhangi bir aşamasında hamileliği sonlandırma veya fetüsü dokuz aylık sürenin sonuna kadar taşıyıp doğurma tercihinde yasal olarak özgür olmalıdır⁴⁵. Seçim yanlısı görüşü savunanlardan biri objektivist düşünür Ayn Rand'dır (1905-1982)⁴⁶. Rand, fetüs haklarını ileri sürerek kürtaja karşı çıkanların insanların haklarına saygı duymadıklarını söyler. Ona göre fetüs gerçek değil, yalnızca potansiyel bir insandır ve

⁴² Block, Walter E.: "Toward a Libertarian Theory of Abortion", The Complete Libertarian Forum (Rothbard, Murray N. düz. içinde s.1527-1532), 1977, s.1527, 1528 (Toward Abortion).

⁴³ Block, Walter E.: "Should Abortion be Criminalized? Rejoinder to Akers, Davies and Shaffer on Abortion", FBIM Transactions, C. 2, S. 1, 2014, s.33-44 (Rejoinder to Akers).

⁴⁴ Friedman, Mark D.: *Libertarian Philosophy in the World, The Politics of Natural Rights*, Bloomsbury Academic, UK, USA, 2015, s.161.

⁴⁵ Block, Walter: "Judith Jarvis Thomson on Abortion: A Libertarian Perspective", DePaul Journal of Health Care Law, C. 19, S. 1, 2017, s.1 (Thomson on Abortion).

⁴⁶ Rand, kendisini bir liberteryen değil, objektivist olarak konumlandırmaktadır. Yaman: s.200. Fakat bireysel özgürlükler ve devlet konusundaki görüşleri liberteryenlerle örtüştüğü için pek çok çalışmada liberteryen kanada dâhil edilmektedir.

hiçbir potansiyel varlık hakları haiz değildir⁴⁷. Asıl yaşayan insana yani kadına saygı gösterilmeli ve kürtaj tamamen gebenin tercihine bırakılmalıdır. Bu yönüyle Rand için kürtaj ahlaki bir haktır⁴⁸.

Benzer bir görüş liberteryen literatüre katkı sunan önemli düşünürlerden bir diğeri olan anarko-kapitalist Murray N. Rothbard (1926-1995) tarafından da savunulmuştur. Kürtaj karşıtlarının fetüsün de bir insan olduğu ve onu öldürmenin bir insanı öldürmekle eşdeğer şekilde cinayet sayılacağı argümanına karşı Rothbard, kürtaj tartışmalarının fetüsün yaşamının ne zaman başladığı⁴⁹ noktasında düğümlemesini hatalı bulur. Fetüs bir insan olarak kabul edilse dahi hiçbir insanın başka bir insan üzerinde parazit gibi yaşamaya hakkı yoktur. Fetüs, kendisini istemeyen kadının rahminde bir parazit gibi tutunmaktadır. Gebe kadın kürtajda adeta bedeninden istenmeyen bir paraziti atmaktadır. Üstelik Rothbard'a göre

⁴⁷ Türk hukuku bakımından da durum böyledir. Türk Medenî Kanunu'nun 28. maddesinde kişiliğin sağ ve tam doğumla başlayıp ölümlle sonlandığı, hak ehliyetinin ise sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düşüldüğü andan itibaren elde edildiği geçmektedir. Türk hukuk öğretisindeki baskın görüşe göre hak ehliyetinin elde edilmesi şartı geciktirici niteliktedir. Bkz. Kayıhan: s. 21; Özsunay: s. 20; Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: Türk Medenî Hukuku Cilt 1, Cüz 2: Şahsın Hukuku, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1963, s.31; Dural/Öğüz: s. 21. Ceninin hak elde etmesine dair tam ve sağ doğma şartının bozucu şart olduğunu iddia eden görüş de vardır. Bkz. Öztan: s. 14. Ceninin ana rahmine düştüğü an ile doğum arasındaki sürenin geciktirici veya bozucu şart teşkil etmesindeki pratik farklılık, bu süreçte ceninle ilgili ileri sürülebilecek hak ve yükümlülüklerle ilişkindir. Öztan: s. 15.

⁴⁸ Rand, Ayn: The Voice of Reason: Essays in Objectivist Thought, 1989, s.44 (The Voice).

⁴⁹ Kişiliğin ve yaşam hakkının ne zaman başladığı hususunda fikir birliği bulunmamaktadır. Örneğin, fetüsün yalnızca potansiyel bir canlı oluşunun onu haklardan yoksun bıraktığı iddiasının yanı sıra bu potansiyelliğinin onun insan onuru ve yaşam hakkına sahip olmasını sağladığı düşüncesi de mevcuttur. Bkz. Metin, Sevtap: Biyo-Tıp Etiği ve Hukuk, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.139-153. Keza, fetüsün yaşam hakkının ne zaman başladığı hususunda döllenmenin gerçekleştiği an, sinir sistemi ve uzuvların geliştiği an, fetal yaşayabilirlik anı ve doğum anı gibi farklı görüşler bulunmaktadır. Bkz. Hicks, Stephen C.: "The Right to Life in Law: The Embryo and Fetus, The Body and Soul, The Family and Society", Florida State University Law Review, C. 19, S. 3, 1992, s. 811 vd'den aktaran Karasaç, Eda Gülsüm: "Ceninin Yaşama Hakkı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 71, S. 3, 2022, s. 1059-1060; Keskin, İçten: "Kürtaj tartışmaları ve feminizm", Fe Dergi, C. 7, S. 1, 2015, s.87; Mehta, Samira: "Views on abortion differ not only among major religious traditions, but within each one", Colorado Arts and Sciences Magazine, (https://www-colorado-edu.translate.google.com/asmagazine/2022/06/24/there-no-one-religious-view-abortion-scholar-religion-gender-and-sexuality-explains?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc, Erişim: 01.10.2024); Tacir, Hamide: "Yaşama Hakkı Kapsamında Yaşamın Başlangıcı", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 2, 2013, s.1304.

kadının fetüsü kendi rızası ile oluşturduğu için onu vücudundan atamayacağı argümanı da kürtaj karşıtlığını haklı çıkarmamaktadır. Çünkü kadın kendi bedeninin sahibidir ve ne zaman isterse fikrini değiştirebilir⁵⁰.

Yaşam yanlısı (kürtaj karşıtı, pro-life) görüşler ise, gebe kadının, fetüs her ne kadar onun bedenini kullanıyor olsa da kendi bedeninde mevcut olan bir yaşama (yaşam hakkı) son veremeyeceğini savunmaktadır⁵¹. Çünkü bu görüşe göre fetüs, döllenme anından itibaren tüm haklara sahip bir insandır ve onu öldürmek ile cinayet işlemek arasında hiçbir fark yoktur⁵². Kürtaja fetüsün hayatı argümanı ile karşı çıkan *Yaşamdan Yana Liberteryenler (Libertarians for Life)* topluluğu kürtajın hakkaniyete aykırı olduğunu savunmaktadır⁵³. Topluluk başkanı Doris Gordon, insan yaşamının döllenmeyle birlikte başladığını söyler. Ona göre, yaşam hakkı bağlamında “doğmuş olma kistasına” dayanan bir politika liberteryen kabul edilemez. Gordon, liberteryenizmin saldırmazlık ilkesinden yola çıkarak *tehlikeye atmama prensibine (non-endangerment principle)* ulaşır. Nasıl ki bireyler saldırmama yükümlülüğü altındalarsa buna paralel olarak masumları tehlikeye atmama yükümlülükleri de vardır. Eğer masum bir insan kasten veya ihmalle tehlikeye atılmışsa onu korumak tehlikeye atanın yükümlülüğüdür. Gordon böylece fetüsün oluşmasına yol açan ebeveynin onu öldürmeme yükümlülüğü altına da girdiği sonucuna ulaşmaktadır⁵⁴.

⁵⁰ Rothbard: For A New, s.131, 132. Bu noktada Kinsella'nın, bir şey üzerinde mülkiyet hakkının iddia edilebilmesi için hak sahibi ile o şey arasında bir nesnel ve fiziksel bağlantı bulunması gerektiği argümanına değinilebilir. Kinsella'nın fikir ve bilgilerin bu nesnel bağlantıyı haiz olmamasından ötürü diğer mülkiyet hakları gibi kabul göremeyeceğini ifade ettiği bu argüman, kadının kendi bedenine en derinden bağlı olan fetüsün nesnel ve fiziksel bağlantı kapsamında anneye bağlı ve annenin mülkünde olduğu ve bu nedenle fetüs üzerindeki kararı kadının alabileceği doğrultusunda yorumlanabilir. Bkz. Kinsella.

⁵¹ Çokar, Muhtar: “İsteyerek Düşük, Tıp Etiği ve Yasalar”, (<https://www.kahdem.org.tr/isteyerek-dusuk-tip-etigi-ve-yasalar/>, Erişim: 28.07.2024).

⁵² Block: Thomson on Abortion, s.1.

⁵³ Tabarrok, Alexander: “Abortion and Liberty”, Liberty for Woman: Freedom and Feminism in the Twenty-First Century (Mcelroy, Wendy düz. içinde s.152-180), Ivan R. Dee, Chicago, 2002, s.156.

⁵⁴ Gordon, Doris: “Abortion and rights: applying the Libertarian principles correctly”, International Journal of Sociology and Social Policy, C. 19, S. 3-4, 1999, s.98, 99.

Liberteryen literatürde bu iki zıt kutbun arasını bulmaya çalışan *ayrılıkçılık (departurism)*⁵⁵ ve *tahliyecilik (evictionism)*⁵⁶ gibi orta yolcu görüşler türetilmiştir. Sean Parr tarafından savunulan *ayrılıkçılık* görüşüne göre fetüs, onu istemeyen gebenin rahminde *başkasının mülküne izinsiz giren (trespasser)* konumundadır. Gebenin, kendi bedeni üzerinde bir öz mülkiyet hakkı mevcuttur ve bedenine izinsiz giren bu canlıyı oradan uzaklaştırma hakkına sahiptir. Fakat Parr, fetüsün herhangi bir saldırı kastının olmadığından bahisle masum olduğunu ve bu yüzden gebenin bu uzaklaştırma hakkını fetüsün ölümüne izin verecek şekilde kullanamayacağını belirtir. Gebe, -hayati tehlike içeren durumlar hariç- fetüsün ölümüne yol açmayacak şekilde onu vücudundan ayırabilecektir⁵⁷.

Tahliyecilik görüşünü ortaya atan Block'a göre ise seçim ve yaşam yanlısı görüşler deontolojik açıdan hatalıdır. Her iki görüş de uygulanabilir bir üçüncü yolun olmadığına hemfikir olsalar da üçüncü seçenek tahliyeciliktir⁵⁸. Bu görüşe göre *kürtaj (abortion)* ve *tahliye (eviction)* birbirinden ayrı iki kavramdır. Kürtaj, fetüsün ana rahminden alınması ve öldürülmesi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Tahliye ise yalnızca fetüsün ana rahminden çıkarılması safhasını kapsar⁵⁹. Bu görüşe göre fetüs, aynı ayrılıkçılıkta olduğu gibi gebenin vücudunda bir *izinsiz giren* statüsündedir, dolayısıyla gebe, kendi vücudunda bir izinsiz giren teşkil eden fetüsü vücudundan atabilecektir. Fakat bunu yapmanın yolu kürtaj değil, tahliye olmalıdır. Çünkü fetüs tahliye edildiğinde hayata tutunabilirken kürtajda öldürme safhası da olduğu için hayatta kalamayacaktır⁶⁰. Dolayısıyla Block, bir yandan gebenin mülkiyet haklarını korurken bir yandan da fetüsün yaşamını gözetmek amacındadır. Block'un kürtaj ve tahliye arasında öldürme safhasına odaklanarak yaptığı bu ayırım, bugünkü tıbbi müdahalelerde kürtaj ve tahliyenin aynı

⁵⁵ Kavramı ortaya koyan Sean Parr tarafından “departurism” olarak adlandırılan bu kavram makalede “ayrılıkçılık” olarak çevrilmiştir.

⁵⁶ Kavramı ortaya koyan Walter E. Block tarafından “evictionism” olarak adlandırılan bu kavram makalede “tahliyecilik” olarak çevrilmiştir.

⁵⁷ Parr, Sean: “Departurism and the Libertarian Axiom of Gentleness”, Libertarian Papers, C. 3, S. 34, 2011, s.4, 5. Parr, çalışmalarında ayrılıkçılık savunusunu Block'un tahliyecilik savunusu ile karşılaştırmalı olarak ortaya koymuştur.

⁵⁸ Block, Walter, E.: “Evictionism: The Compromise Solution to the Abortion Controversy”, Studia z Historii Filozofii, C. 15, S. 1, 2024, s.58 (The Compromise).

⁵⁹ Block, Walter E.: “Rejoinder Wisniewski on Evictionism, Round Four”, FBIM Transactions, C. 2, S. 2, 2014, s.1 (Round Four); Block: Thomson on Abortion, s.3.

⁶⁰ Block: Round Four, s.1.

müdahaleyi içermesi ve aynı sonuçlara sebebiyet vermesinden bağımsız, yalnızca teorik bir ayrımdır.

Tahliyecilik fikrinin benimsenmesi hâlinde fetüsün durumunun teknolojik gelişmelere bağlı olacağı gözden kaçırılmamalıdır. Tıbbi terminolojide kullanılan *fetal yaşayabilirlik (fetal viability)* kavramı konunun açıklığa kavuşturulmasına yardımcı olacaktır. Fetal yaşayabilirlik, fetüsün ana rahminin dışında tıbbi teknolojiler kullanılarak hayatta tutulabileceği evreyi ifade etmektedir⁶¹. Normal şartlarda fetüsün ana rahmi dışında hayatta kalabilme ihtimali 10 ila 23 hafta arasında %1 iken, 24. haftadan itibaren %50'ye yükselmektedir⁶². Şimdiye kadar hayata tutunabilmiş en erken doğum, Amerika Birleşik Devletleri'nde 5 Haziran 2020 yılında 21 hafta 1 günlük dünyaya gelmiş Curtis Zy-Keith Means'in doğumudur⁶³. Buradan yola çıkarak kürtaj yerine tahliyeciliğin kabul edildiği bir sistemde ana rahminden tahliye edilen fetüsün altıncı -ve en iyi ihtimalle beşinci- aydan itibaren yaşayabilmesi söz konusu olurken daha erken dönemdeki bir fetüsün tahliyesi, onun ölümüne yol açacaktır. O hâlde örneğin üç aylık bir fetüsün tahliyesi de kürtajı da günümüzdeki tıbbi gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda sonuç bakımından aynı olacaktır zira tahliyede ayrı bir öldürme safhası olmasa da rahim dışına çıkarılan fetüs hayata tutunamayacaktır. Block için iki yöntem arasındaki ayırt edici unsur öldürme safhasıdır. Kürtajda öldürme amacı söz konusuyken, tahliyede değildir. Altı aydan küçük fetüsün tahliyesinde ölüm sonucu bir amaca binaen değil, kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla gerek fetal yaşayabilirlik öncesi gerekse sonrası yapılan tahliyeler cinayet⁶⁴ teşkil etmeyecektir. Ayrıca gelişen tıbbi teknolojilerle birlikte fetal yaşayabilirlik zamanla daha da öne çekilmektedir ve çekilebilecektir. Bu durumda yıllar sonra altı aydan küçük fetüsler de tahliyeleri hâlinde sağ kalabileceklerdir. Zamanla fetal yaşayabilirliğin öne çekileceğini düşünen Block, tahliyenin gebeliğin her aşamasında

⁶¹ Cunningham/Leveno/Bloom/Spong/Dashe/Hoffman/Casey/Sheffield: s.350.

⁶² Breborowicz, Grzegorz H.: “Limits of fetal viability and its enhancement”, Early pregnancy, C. 5, S. 1, 2001, s.49, 50; Pettker, Christian M./Turrentine, Mark A./Simhan, Hyagriv N.:“Limits of Viability”, Obstetrics & Gynecology, C. 142, S. 3, 2023, s.725-726.

⁶³ Guinness World Records: “Most premature baby”, (<https://www.guinnessworldrecords.com/world-records/67461-most-premature-baby>, Erişim: 30.07.2023).

⁶⁴ Block, makalesinde bu durumu anlatmak için “murder” kelimesini kullanmıştır (Block: Thomson on Abortion, s.3).

yapılabilirliğini savunmaktadır⁶⁵. Tahliyeciliğin, gebeliğin her aşamada yapılabilirliği savunusu onu ayrılıkçılıktan ayıran kısımdır. Zira ayrılıkçılıkta fetal yaşayabilirlik öncesi tahliyeye cevaz verilmemektedir.

Kürtaj, liberteryenler arasında 2010 yılında tekrar gündeme gelmiştir. Çünkü bu tarihte Wisniewski, Block'un 1977 yılında "Toward a Libertarian Theory of Abortion"⁶⁶ başlığıyla yayımladığı makalesine cevaben "Critique of Block on Abortion and Child Abandonment"⁶⁷ başlıklı bir makale kaleme almıştır. Wisniewski'nin bu makalesine Block, "Rejoinder to Wisniewski on Abortion"⁶⁸ başlıklı başka bir makaleyle cevap vermiştir. Bu üç makalenin ardından sırasıyla Wisniewski 2010 yılında "Rejoinder to Block's Defense of Evictionism"⁶⁹; Block 2011 yılında "Response to Wisniewski on Abortion, Round Two"⁷⁰; Wisniewski 2011 yılında "Response to Block on Abortion, Round Three"⁷¹; Block 2011 yılında "Response to Wisniewski on Abortion, Round Three"⁷²; Wisniewski 2013 yılında "Abortion, Libertarianism, and Evictionism: A Last Word"⁷³ ve Block 2014 yılında "Rejoinder to Wisniewski on Evictionism, Round Four"⁷⁴ başlıklı makaleleri yayımlamışlardır. Tam dört sene süren bu fikri alışverişte iki kavramın ağır bastığı dikkat çekmektedir: *Öz mülkiyet ve saldırmazlık ilkesi*.

⁶⁵ Block: Thomson on Abortion, s.2, 3.

⁶⁶ Block: Toward Abortion.

⁶⁷ Wisniewski, Jakub Bozydar: "A Critique of Block on Abortion and Child Abandonment", *Libertarian Papers*, C. 2, S. 16, 2010, s.1-4 (Child Abandonment).

⁶⁸ Block, Walter E.: "Rejoinder to Wisniewski on Abortion", *Libertarian Papers*, C. 2, S. 32, 2010, s.1-9 (Rejoinder Abortion).

⁶⁹ Wisniewski, Jakub Bozydar: "Rejoinder to Block's Defense of Evictionism", *Libertarian Papers*, C. 2, S. 37, 2010, s.1-7 (Rejoinder).

⁷⁰ Block, Walter E.: "Response to Wisniewski on Abortion, Round Two", *Libertarian Papers*, C. 2, S. 4, 2011, s.1-13 (Round Two).

⁷¹ Wisniewski, Jakub Bozydar: "Response to Block on Abortion, Round Three", *Libertarian Papers*, C. 3, S. 6, 2011, s.1-6 (Round Three).

⁷² Block, Walter E.: "Response to Wisniewski on Abortion, Round Three", *Libertarian Papers*, C. 3, S. 37, 2011, s.1-21 (Round Three).

⁷³ Wisniewski, Jakub Bozydar: "Abortion, Libertarianism, and Evictionism: A Last Word", *Libertarian Papers*, C. 5, S. 1, 2013, s.153-162 (Last Word).

⁷⁴ Block: Round Four.

2. 1. Block vs. Wisniewski: Öz Mülkiyet

Liberteryenizmin temel kavramlarından biri olan öz mülkiyet, herkesin dış müdahale olmaksızın hayatını kendi istediği şekilde yönetebilmesine olanak veren⁷⁵, kişinin kendi bedeni ile başkalarına zarar vermeden dilediğini yapabilmesini sağlayan ve bu yönüyle kişiye oldukça geniş hareket alanı tanıyan bir haktır⁷⁶. Bu hak, hem somut olarak kişinin kendi bedeni üzerindeki fiziki sahipliğini hem de soyut olarak kişinin yaşamı üzerindeki söz hakkını ifade etmektedir⁷⁷. Öz mülkiyet, bireysel özgürlüğün zorunlu bir bileşenidir, çünkü kişinin özgür olabilmesi için öncelikle kendi bedeni üzerinde hak sahibi olması gerekmektedir. Liberteryen düşünürler, öz mülkiyetin zorunluluğuna çeşitli şekillerde ulaşmışlar ve buradan yola çıkarak bireysel özgürlüklere dayalı bir sistem inşa etmişlerdir.

Rand'a göre tüm canlıların amacı hayatta kalmaktır⁷⁸. İnsanın diğer canlılardan farklı olan yönü, hayatta kalmak için yalnızca duyumlara değil, kavrayışa da sahip olmasıdır. Yalnızca duyumlara sahip canlılar, karşısına çıkan olaylara otomatik içgüdüsel tepkiler vermekte, karşılaştıkları zorluklar içgüdüleriyle üstesinden gelemeyecekleri boyuttaysa telef olmaktadır. Kavrayışa sahip insan ise zorlukların üstesinden gelmenin yolunu arar. Kavrayış, insanın akılcı bir canlı olduğunun göstergesidir. O hâlde insan, bir canlı olarak iki şekilde hayatta kalabilir: Ya diğer canlılar gibi aklını kullanmadan diğerlerinin hareketlerini tekrar ederek (Rand, bu tür bir yaşamı “parazit” olarak nitelendirir) ya da aklını kullanarak. Görüldüğü üzere Rand'da insanın kendine sahip oluşu ve aklını kullanarak rasyonel tercihler yapması ahlaki bir gereklilik olarak görülmüştür⁷⁹. Eylem özgürlüğü, insanın kendi potansiyelini gerçekleştirebilmesi için

⁷⁵ Rothbard: Eşitlikçilik, s.64; Rothbard: For A New, s.34; Yaman: s.111.

⁷⁶ Yaman: s.111.

⁷⁷ van der Vossen, Bas/Schmidtz, David: “The Problem of Self Ownership”, Social Philosophy and Policy. C. 36, S. 2, 2019, s.1.

⁷⁸ Rand, Ayn: Bencilliğin Erdemi, çev. Nejdet Kandemir, Plato Film Yayınları, İstanbul, 2006, s.28 (Bencilliğin); Rand, Ayn: Yeni Entelektüel İçin, çev. Orhan Düz ve Belkıs Dişbudak, Plato Film Yayınları, İstanbul, 2009, s.9-12. (Entelektüel)

⁷⁹ Rand, “Objektivist Etik”, içinde *Bencilliğin*.

elzemdir⁸⁰. Dolayısıyla ona göre bireyden ve onun aklını kullanarak yapacağı özgür seçimlerden yola çıkılarak bir felsefe kurulmalıdır⁸¹.

Rothbard'a göre ise insan doğası gereği özgürdür⁸². İnsanın özgür doğası ise kişinin kendisi üzerinde tam bir sahiplik hakkını gerektirir. Rothbard'a göre kişinin kendi bedenine tam olarak sahip olamadığı iki senaryo mümkündür: Ya bir grup kişi hem kendilerinin hem diğerlerinin mülkiyetine sahiptir ya da herkes herkesin bedeni üzerinde ortak bir mülkiyete sahiptir⁸³. İlk durum insanlar arasında bir altlık üstlük ilişkisi yaratacaktır ve insanın özgür doğasıyla uyumsuzdur⁸⁴. İkinci durumda ise kişinin hareket etmesi olanaksız hâle gelecektir çünkü her hareketinden önce tüm toplumun onayını alması gerekecektir⁸⁵. Dolayısıyla akla en yatkın seçenek herkesin kendi bedeni üzerinde tek başına ve tam sahipliğinin bulunmasıdır.

Rothbard'ın doğal haklarla gerekçelendirdiği öz mülkiyet teorisine öğrencisi ve sıkı takipçisi Hoppe yeni bir soluk getirmiştir. Hoppe, argümantasyon etiği olarak isimlendirdiği temellendirmesinde, karşılıklı önermeler ileri sürerek tartışan kişilerin liberteryen etik dışında herhangi bir fikri benimsemelerinin mümkün olmadığını ileri sürmektedir⁸⁶. Şöyle ki, iki kişinin karşı karşıya gelip bir konu üzerinde tartışabilmeleri için her iki tarafın da önerme ileri sürebilme yetisine sahip olması gerekmektedir. Kişinin bir önerme ileri sürebilmesi için ise beyin, dil, ağız gibi organları

⁸⁰ Uyl, Douglas J./ Rasmussen, Douglas B.: "Ayn Rand on Rights and Capitalism", David Boaz (dü.) içinde, *The Libertarian Reader: Classic & Contemporary Writings from Lao-Tzu to Milton Friedman* (Boaz, David düz. içinde s.161-171), 1998, s.171.

⁸¹ Yaman: s.198.

⁸² Rothbard: *The Ethics*. Rothbard, bu savunusunu doğada kalan yapayalnız bir adam olan Crusoe tasviri üzerinden yapar. Bu tasvirde yalnız adam Crusoe boş bir zihin ve bedenle kendisini doğanın içinde bulur. Doğanın diğer bir parçası olan hayvanlarda istek ve ihtiyaçlarını tatmin etmek için gerçekleştirmeleri gereken eylemlerin bilgisi içsel olarak mevcut olsa da kendisi böyle içsel bilgileri haiz değildir. Dolayısıyla Crusoe, hem istek ve ihtiyaçlarının belirlenmesi hem de bunların sağlanması için uygun yolları *kendi* bulmak zorundadır. Bu zorunluluğun akabinde Crusoe, doğadaki el değmemiş kaynakları şekillendirerek ve değiştirerek başka şeyler üretebildiğini keşfeder. İşte Rothbard'ın "reason" olarak adlandırdığı bu seçebilme ve değiştirebilme özgürlüğü insanın doğasında vardır (Rothbard: *The Ethics*, s.29-31).

⁸³ Rothbard: *The Ethics*, s.45.

⁸⁴ Rothbard: *The Ethics*, s.45, 46.

⁸⁵ Rothbard: *The Ethics*, s.46.

⁸⁶ Didin: s.6.

yani kendi bedeni üzerinde tam bir mülkiyet hakkına sahip olması gerekmektedir. Bunun a priori şekilde kabul edilmesi zorunludur çünkü kişi, eğer kendi bedeni üzerinde tam bir mülkiyet sahibi olmasaydı önermeyi ileri süremeyecekti o yüzden tam sahipliği inkâr etmesi kişinin kendisiyle çelişmesine yol açacaktır⁸⁷.

Kürtaj meselesinin iki tarafı olan gebe ile fetüsün statüsünü belirlemek, problemin öz mülkiyet hakları çerçevesinde ele alınmasının zorunlu bir koşuldur. Gebenin insan olduğu açıktır, fakat fetüsün insan olup olmadığı tartışmalıdır⁸⁸. Fetüsün henüz bir insan olmadığını, gelecekte insan olma potansiyeline sahip bir canlı olduğunu ileri süren görüşlere katılmayan Block, fetüsün yaşayan bir insan olduğu düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

“Fetüs potansiyel bir insan değildir, o gerçek bir insandır. Doğumdan hemen önce, altı ay önce, üç ay önce, üç hafta önce ve mantıken döllemeden hemen sonra fetüs bir insan hayatıdır, insandır”⁸⁹.

Wisniewski'nin çalışlarında ise fetüsün insan olma vasfıyla ilgili direkt bir görüş belirtilmese de Block ve Wisniewski, tartışmalarını insan sayılma kriterlerinden yürütmemişlerdir. Bunun yerine iki düşünür, fetüsün nasıl oluştuğunun yani rızayla girilen cinsel birleşme sonucu mu yoksa zora dayalı bir cinsel birleşme sonucu mu oluştuğunun kürtaj konusundaki önemini tartışmıştır. Block'a göre bu iki durum arasında bir fark yoktur. Ona göre cinsel birleşmenin ne şekilde meydana geldiği baba ile ilgilidir fakat kürtaj meselesi gebe ile fetüs arasındadır dolayısıyla fetüs ister tecavüz ister rızaya dayalı cinsel birleşme sonucu meydana gelsin aynı derecede insandır ve aynı haklara sahiptir. İnsan olma vasfı nedeniyle nasıl varlık bulunduğu fark etmeksizin fetüs, gebeliğin herhangi bir aşamasında ana rahminden tahliye edilebilir fakat kürtaj edilemez. Tecavüz sonucu meydana gelen fetüslerin öldürülebileceğini savunup diğerlerinin

⁸⁷ Hoppe, Hans-Hermann: *The Economics and Ethics of Private Property*, Ludwig von Mises Institute, Auburn, Alabama, 2006, s.342 (The Economics).

⁸⁸ Örneğin Rand, fetüsü yalnızca potansiyel bir insan olarak görmekte ve saygı duyulması gereken asıl varlığın gerçek bir insan olan kadın olduğunu söylemektedir (Rand: *The Voice*, s.44).

⁸⁹ Block: *Toward Abortion*, s.1528.

öldürülmesine karşı çıkmak Block'a göre mantıklı bir temelden yoksundur⁹⁰.

Wisniewski bu noktada Block'tan farklı düşünmekte ve yaşam yanlısı görüşünü⁹¹ tecavüz durumunda bir kenara bırakmaktadır. Ona göre tecavüz durumunda kadın bir saldırıya uğramıştır ve fetüsü öldürmek dışında ondan kurtulmanın başka bir yolu yoksa onu öldürmesi mazur görülmelidir⁹². Tabii ki saldırgan olan fetüs değildir, fetüs masum bir canlıdır ve gebenin onu rahminde tutması yaşam yanlısı görüşle daha uyumludur. Fakat Wisniewski böyle bir durumda gebenin fetüsü öldürmemesinin ancak *kusurlu bir görev (imperfect duty)* olarak görülebileceğini söyler. Çünkü Wisniewski, rızayla gerçekleştirilen cinsel birleşme sonucu meydana gelen bebeğe bakma yükümlülüğünü kadına yüklese de tecavüz durumunda kadın saldırıya uğramış olduğu için saldırıya uğrayan kadının fetüsü hayatta tutmayı reddetmesi hâlinde ona cezai yaptırım uygulanması için yeterli gerekçe bulamamaktadır⁹³. Kadın hâlâ bakmakla yükümlü olduğu fetüsü yaşatma görevine sahiptir fakat tecavüz durumu bu görevi sakatlar ve kusurlu bir görev hâline getirir.

Block ve Wisniewski arasındaki bu farklılık büyük oranda *davet argümanından (invitation argument)* kaynaklanmaktadır. Davet argümanı, Block'un verdiği şu örnekle açıklanabilir: A, B'yi uçağına davet ederse uçak kalkışa geçtikten sonra B'den atlamasını isteyemez. Buradan yola çıkılarak rıza ile cinsel ilişkiye girmiş bir kadının da fetüsü davet ettiği ve gitmesini isteyemeyeceği ileri sürülmektedir⁹⁴. Görüldüğü üzere fetüsün rızaya dayalı cinsel ilişki veya tecavüz sonucu oluşması davet argümanı açısından farklı sonuçlara yol açmaktadır. Rızasıyla cinsel ilişkiye giren

⁹⁰ Block: Toward Abortion, s.1528.

⁹¹ Wisniewski'nin ölümcül olmayan yolların mümkün olmaması hâlinde fetüsün ölümüyle sonuçlanabilecek bir tahliyenin yapılabileceğine dair tahliyecilik fikrini reddedişi, onun ayrılıkçılık görüşüne yaklaştığına da işaret etmektedir. Fakat hem ayrılıkçılığın daha yeni bir fikir olmasından hem de Block'un çalışmasında Wisniewski'nin saf yaşam yanlısı pozisyonda olduğunun ifade edilmesinden dolayı makalede Wisniewski yaşam yanlısı pozisyonla ifade edilmiştir. Bkz. Block: Rejoinder Abortion, s.4.

⁹² Wisniewski: Last Word, s.156.

⁹³ Wisniewski: Last Word, s.156. Bu bakış açısı Türk hukuk sisteminde de yer almaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun çocuk düşürmeyi konu alan 99. maddesinin 2. fıkrası tıbbi zorunluluğun olmadığı hâllerde suçun oluşması için gebeliğin onuncu haftasının geçmesini ararken, 99. maddenin 6. fıkrasında kadının mağduru olduğu bir suçtan dolayı oluşmuş bir gebelik söz konusuysa on haftalık süre yirmi haftaya çıkarılmıştır.

⁹⁴ Block: Evictionism, s.292.

kadın bu eylem sonucunda hamile kalabileceğini bilmekte yani fetüsü davet etmektedir. Tecavüzde ise rıza yoktur, davet de yoktur. Rızayla cinsel ilişkide fetüsün kadın tarafından davet edildiğini ve davet eden kadının tahliye edemeyeceğini savunan Wisniewski, bu nedenle tecavüz durumuna bir istisna getirmektedir.

Block ise davet argümanını birkaç farklı gerekçeyle doğru bulmamaktadır. Öncelikle, dünyanın geri kalmış bölgelerinde pek çok kadın hâlâ cinsel birlikteliğin gebeliğe yol açtığını bilmemektedir. Bu insanlar için fetüsü davet etme gibi bir durum söz konusu olamayacaktır. Benzer şekilde tecavüz durumunda da davet söz konusu olmayacaktır⁹⁵. Ayrıca cinsel birliktelik davet teşkil etse dahi bu davetin dokuz aylık bir süreyi kapsadığı iddia edilemez. Nasıl ki A, B’yi yemeğe davet ettiğinde onun dokuz ay kalması beklenemezse ve A fikrini değiştirdiğini söylediği anda B artık hoş karşılanmazsa, kadının da fetüsü dokuz aylığına davet ettiği söylenemez⁹⁶.

Block ve Wisniewski arasında davet argümanı üzerinden yürütülen bir diğer tartışma da Amerikalı felsefeci Judith Jarvis Thomson’un (1929-2020) kemancı örneği⁹⁷ üzerinedir. Bu örnekte gözlerini açan kişi, kendisine baygın bir kemancının bağlanmış olduğunu görmektedir. Kemancı, dokuz aylık bir süre boyunca bu kişinin böbreklerine bağlı kalırsa hayata tutunabilecektir. Gözlerini açan kişinin kemancıyla arasındaki böbrek bağı kesip kesemeyeceği sorusu, gebenin kendi bedenini kullanan fetüsle arasındaki bağı keserek onu ölüme terk edip edemeyeceği sorusuna uyarlanmaktadır. Örnekteki kemancıya X, böbreğine bağlı olunan kişiye Y dersek, Wisniewski’ye göre Y, X’i davet etmişse yani böbreklerine bağlı olunan kişi kemancıyı kendisi davet etmişse artık ondan gitmesini isteyemez, aksi takdirde kendisine saldırı kastı olmayan birine saldırıda bulunmuş -onu öldürmüş- olur⁹⁸. Block ise akşam yemeği örneğini burada da tekrarlamakta ve Y’nin X’i davet etmesinin yani böbreklerine bağlanmasına izin vermesinin onu hayatının

⁹⁵ Block: Evictionism, s.293.

⁹⁶ Block: Evictionism, s.293; Block: Toward Abortion, s.1530.

⁹⁷ Thomson, Judith Jarvis: “A Defense of Abortion”, Philosophy & Public Affairs, C. 1, S. 1, 1971, s.1, 2.

⁹⁸ Wisniewski: Last Word, s.155.

geri kalanı boyunca dönemeyeceği bir yükümlülük altına sokmayacağını söylemektedir. Block'a göre böyle bir fikir sağduyuya aykırıdır⁹⁹.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Block'a göre cinsel birleşme davet değil, olsa olsa bir *örtülü sözleşme (implicit contract)* olarak nitelendirilebilir¹⁰⁰. A, B'yi uçağa davet ettiğinde aralarında onu güvenle taşıyacağına dair örtülü bir sözleşme kurulur. Peki buna paralel olarak cinsel birleşme sırasında kadın ile henüz doğmamış fetüs arasında fetüsün hamilelik süresi boyunca taşınması ve doğurulmasını içeren bir örtülü sözleşme kurulur mu? Block'a göre bu örnek annelikle paralellik göstermemektedir çünkü sözleşme için birden fazla taraf gerekmesine rağmen cinsel birleşme sırasında yalnızca tek taraf -kadın- mevcuttur. Bu aşamada fetüs var olmadığı için kadın ile fetüs arasında fetüsün hamilelik süresi boyunca taşınması ve ardından dünyaya getirilmesini içeren bir örtülü sözleşme kurulamaz¹⁰¹. Cinsel birleşmenin hamilelikle sonuçlanacağı bilgisine sahip olmayan ve tecavüze uğrayan kadınlar için de cinsel birleşmenin bir sözleşme teşkil edeceği argümanı gerçeği yansıtmayacaktır¹⁰². Çünkü sözleşmenin temel unsurlarından rıza mevcut değildir.

Wisniewski, Block'un Rothbard'ın *vaatler ve sözleşmeler (promises and contracts)* arasındaki ayırımından yola çıktığını ve gebenin, fetüsü davet ediyor olsa bile bu davetin açık uçlu bir yükümlülüğe yol açmayacağı düşüncesine ulaştığını ileri sürmektedir¹⁰³. Rothbard, yerine getirilmemesi hâlinde karşı tarafta somut bir zarara yol açmayacak olan sözleri vaat olarak nitelendirmiş ve vaatler ile sözleşmeler arasında bir ayırım yapmıştır. Sözleşmeye aykırılık hâlinde bir tarafın durumunda kötüleşme yaşanırken vaatlerin yerine getirilmemesi durumunda herhangi bir kötüleşme yaşanmamaktadır. Buna göre bir sözleşme yerine getirilmediğinde sözleşmeyi ihlal eden tarafa karşı savunma şiddeti uygulanabilirken yerine getirilmeyen vaatler karşısında savunma şiddeti

⁹⁹ Block: Round Four, s.5.

¹⁰⁰ Block: Evictionism, s.293.

¹⁰¹ Block: Evictionism, s.293.

¹⁰² Block: Round Three, s.11.

¹⁰³ Wisniewski: Round Three, s.4.

uygulanamayacaktır¹⁰⁴. Bu ayırım kürtaj meselesine uyarlandığında cinsel birleşmenin sözleşme teşkil ettiği durumda kadının fetüsü taşıyıp doğurmakla yükümlü olduğu, vaat teşkil ettiği durumda ise vaadi yerine getirmemesinin herhangi bir sorun doğurmayacağı sonucuna ulaşılabacaktır. Wisniewski'ye göre işler karmaşık hâle geldiğinde sözleşmeyi yalnızca bir vaat olarak adlandırmak kolaya kaçmaktır¹⁰⁵.

Wisniewski, Block'un cinsel ilişki anında fetüsün var olmadığından bahisle örtülü sözleşme kurulamayacağı argümanına da karşı çıkmaktadır ve sözleşmenin kurulduğu an için cinsel birleşme anının değil gebe kalma anının esas alınmasını önermektedir¹⁰⁶. Block bu son argümana cinsel birleşmenin kesin, gebe kalmanın muğlak bir olay olması sebebiyle katılmamaktadır. Cinsel ilişkiye girse de gebe kalamayan pek çok kadın vardır ve bu yüzden belirsiz bir an olan gebelik anı yerine gerçekleşmesi kesin olan cinsel ilişki anı sözleşme anı olarak kabul edilmelidir¹⁰⁷.

Liberteryenizmde farklı şekillerde temellendirilen öz mülkiyet ilkesi, onun korunmasını da gerektirmektedir. Kendi özgürlüğüne saygı duyulmasını talep eden bireyin kendisinin de başkalarının özgürlük alanına müdahale etmemesi gerekmektedir¹⁰⁸. İşte liberteryenizmde kişinin kendisi ve meşru biçimde elinde bulundurdukları üzerindeki mülkiyet hakkını koruyan ilke *saldırmazlık ilkesidir*.

2. 2. Block vs. Wisniewski: Saldırmazlık İlkesi

Herkesin öz mülkiyet hakkına sahip bireyler olduğu, özgürlük temelinde inşa edilmiş liberteryen bir tasavvurda bir sınırlama zorunluluğunun da gündeme gelmesi gayet tabiidir. Zira, rasyonel biçimde kendi yollarını seçen pek çok insanın çıkarlarının çatışmaması imkânsızdır. Böyle bir çatışma durumunda sükunetin sağlanabilmesi için statüsü yüksek grubun veya çoğunluğun çıkarı diğerlerine tercih edilerek uyumsuzluk

¹⁰⁴ Rothbard: The Ethics, s.81. Örneğin, karşı tarafa karşılıksız bir miktar para vereceğini vadeden kişi zamanı geldiğinde bu parayı vermezse bile karşı tarafın somut bir zararı olmaz dolayısıyla karşı taraftan gelecek savunma şiddeti artık liberteryen mülkiyet hakları çerçevesinde korunan bir meşru savunma değil, bir suç teşkil edecektir (Rothbard, The Ethics, s.81).

¹⁰⁵ Wisniewski: Round Three, s.4.

¹⁰⁶ Wisniewski: Round Three, s.4.

¹⁰⁷ Block: Round Three, s.12.

¹⁰⁸ Mack: s.2.

bastırılabilir. Fakat bu tür yöntemler liberteryenlerin fikriyatıyla taban tabana zıttır. Onlar, çatışmayı bastırmayla değil saldırmazlık ilkesiyle çözmektedirler. Saldırmazlık ilkesini Rothbard formüle etmiştir¹⁰⁹. Bu ilkeye göre kimse, başkalarının bedenine veya meşru olarak elinde bulundurdukları mülklere karşı müdahale başlatamaz ve şiddet uygulayamaz¹¹⁰. Dışarıdan gelen bir şiddet eylemine karşı kişi savunma amaçlı bir karşı şiddet kullanabilecektir. Böylesine bir savunma hakkının inkâr edilmesi, kişinin kendisi ve sahiplik kurduğu şeyler üzerindeki mülkiyet hakkını reddetmek anlamına gelecektir¹¹¹.

Savunma şiddetinin kapsamı ise kişiye yönelik başlatılan fiili veya doğrudan bir şiddet tehdidini içermektedir¹¹². Aksi takdirde kendisini dolaylı olarak zarara uğrattığından veya dolaylı bir tehdit içerdiğinden bahisle her türlü eylem karşı konulabilir ve yasaklanabilir hâle getirilme tehlikesi altında olacaktır¹¹³.

Saldırmazlık ilkesinin kapsamının belirlenmesindeki bir diğer önemli konu sözleşmeler ve vaatler arasındaki ayrımdır. Rothbard'a göre sözleşme, karşılıklı edimler içeren ve ifa edilmediği takdirde bir tarafı zarara uğratan ilişkidir. Örneğin bir borç ilişkisinde kişinin alacağını temin ettiği hâlde borcunu ödememesi karşı tarafta bir zarar meydana getirmektedir. Bu durumda borcunu ifa etmeyen taraf hırsızlık yapmış gibi muamele görmelidir ve alacaklı ona karşı savunma şiddetini kullanabilmelidir. Vaatlerin ise yerine getirilmemesi hâlinde kimse zarara

¹⁰⁹ Yaman: s.126.

¹¹⁰ Christmas: s.307, 308; Yaman: s.126. Saldırmazlık ilkesi ile ilgili daha detaylı bir çözümlenme için bkz. Erge: s.168-176.

¹¹¹ Rothbard: The Ethics, s.77.

¹¹² Rothbard: The Ethics, s.77, 78. Rothbard, kişinin saldırı içeren eyleme karşı kendini savunabilmesini "defensive violence" olarak adlandırmaktadır (Rothbard: The Ethics, s.77). Bu kavram, literatürde meşru müdafaa olarak da çevrilmiştir bkz. Erge: s.171.

¹¹³ Rothbard: The Ethics, s.78. Rothbard savunma şiddetinin kullanılabilirliği ve kullanılamayacağı birkaç farklı durum örneklemektedir. Örneğin, broşür dağıtımı, grev, sözlü eylem gibi barışçıl yollar kullanılarak gerçekleştirilen bir boykot eylemi, boykot edilen firmanın gelirinde kayda değer bir düşüş yaratsa dahi firmanın sahibi boykotçulara karşı kendini savunmak amacıyla şiddet kullanamaz. Eğer firma sahibi zarara uğradığından bahisle boykotçuları şiddet ile defetmeye yeltenirse bu savunma şiddeti değil, bir suç teşkil edecektir. Rothbard'ın verdiği diğer örnek alkol yasaklamaları üzerinedir. Savunma şiddetinin uygulanabilmesi için açık ve doğrudan bir tehdit gerekmektedir. Gelecekte sorunlara yol açabileceği gerekçesiyle alkolü yasaklamak bir saldırı niteliğindedir (Rothbard: The Ethics, s. 77, 78).

uğramamaktadır. Örneğin karşı tarafa belli bir süre içerisinde karşılıksız olarak bir miktar para vereceğini söyleyen kişi zaman geldiğinde o parayı vermezse karşı taraf varlığında bir eksilme yaşamayacaktır. O hâlde vaadin yerine getirilmemesi durumunda saldırmazlık ilkesi ihlal edilmemiştir¹¹⁴.

Rothbard'ın formüle ettiği saldırmazlık ilkesi, liberteryenizmin uyuşturucu kullanımı, fuhuş, yetişkin içerikleri tüketimi ve bireysel silahlanma gibi pek çok konuda özgürlükten yana bir tutum sergilemesine yol açmaktadır. Bu tür eylemlerin her ne kadar toplumun geniş kesimince uzun vadede yozlaşmaya yol açacağı gibi eleştiriler getirilebilse de liberteryen saldırmazlık ilkesi bir başkasının özgürlük alanına somut ve fiziksel bir güç kullanımı içermediği sürece eylemlerin yasallaştırılmasından yanadır. Herkes, kendi aklını kullanarak seçimler yapabilir ve kimsenin seçimi diğerine dayatılamaz. Hukukun yapması gereken bireyleri kendilerine uygulanan açık bir şiddetten korumaktır, onları belli ahlaki kalıplara uymaya zorlamak değildir¹¹⁵. Günün birinde bir insanı cinayete teşvik edebileceğinden hareketle şiddet içerikli filmleri yasaklamak insanın özgür iradesinin reddiyesidir¹¹⁶.

Bu noktada liberteryenlerin uyuşturucu kullanımı ve fuhuş gibi eylemlere ahlaki bir davranış niteliği atfetmediği gözden kaçırılmamalıdır. Liberteryenizmin çabası, herhangi bir hak ihlali içermeyen eylemlere hukuk tarafından yasal olarak müdahale edilmemesi gerektiği noktasındadır. Bir liberteryen uyuşturucu kullanımını ahlaki açıdan yanlış bulabilir hatta kınayabilir. Fakat bu eylemin ahlaki olmaması, devlet tarafından kısıtlama veya yasaklama getirilmesi için yeterli bir sebep değildir¹¹⁷.

Öz mülkiyet ve saldırmazlık ilkesinin birbirini içeren ve destekleyen doğaları gereği Block ve Wisniewski arasındaki kürtaj tartışmaları, kadının kendi bedeni üzerindeki öz mülkiyet hakkından yola

¹¹⁴ Rothbard: The Ethics, s.79. Bu durumda kişi, vaadi yerine getirmeyen kişiye karşı bir saldırıda bulunursa bu saldırmazlık ilkesi kapsamında korunan bir karşı şiddet değil, suç teşkil edecektir.

¹¹⁵ Rothbard: For A New, s.127.

¹¹⁶ Rothbard: For A New, s.128.

¹¹⁷ Feser, Edward: "Self-Ownership, Abortion, and the Rights of Children: Toward a More Conservative Libertarianism", Journal of Libertarian Studies, C. 18, S. 3, 2004, s.92; ayrıca bkz. Gordon, David, Yeni Başlayanlar İçin Rothbard, çev. Emre Didin, Liberus, İstanbul, 2024, s.112.

çıkılarak saldırmazlık ilkesi ekseninde yoğunlaşmıştır. Block, her ne kadar fetüsün kadın gibi insan olduğunu kabul etse de¹¹⁸ yaşamak için kadının vücuduna bağımlı olan fetüsün, kadın tarafından istenmediği durumda *izinsiz giren* olarak tanımlanması gerektiğini söylemektedir¹¹⁹. Kadın kendi vücudunun sahibidir ve burada istemediği bir varlığı tutmak zorunda değildir.

Block'a göre kadının cinsel birleşmeye rıza göstermesi hatta fetüsü ilk başta istemesi veya tecavüz sonucu cinsel birleşmeye zorlanması arasında hiçbir fark yoktur. Kadın fetüsü istemediği noktada fetüs artık *izinsiz girendir*¹²⁰. Block, istenmeyen fetüsün bu durumunu iki farklı örneğe dayandırır. İlk olarak bir kimsenin arazisine yabancı bir kişi girdiğinde arazi sahibi onu uyararak araziden çıkmasını isteyebilir. Kişi sorunsuzca çıkarsa problem hallolacaktır fakat kişinin araziden çıkmayıp saldırıya devam etmesi durumunda saldırmazlık ilkesinin ihlali söz konusu olacak ve mülk sahibi, saldırganı araziden çıkarana kadar şiddet kullanımını artırabilecektir¹²¹. Buradan hareketle Block, mülkiyet hakkına sahip olan kişinin saldırganı mülkünden çıkarmak için karşı şiddete başvurabileceğini ifade etmekte ve gebenin de kendi bedeninde istemediği bir fetüse karşı bu hakkını kullanabileceği sonucuna varmaktadır.

İkinci olarak Block, araziye giren ve orada kalmaya devam eden kişinin bilincinin kapalı olduğu bir senaryo tasvir eder. Bu durumda mülk sahibi, izinsiz gireni araziden çıkarabilmek için öldürmeye kadar varabilecek genişlikte bir karşı şiddet hakkına sahip olamayacaktır çünkü ihlalci ihlal etme kastına sahip değildir. Bu yüzden onu polisten yardım isteyerek çıkarmak gibi nazik yollarla uzaklaştırmayı deneyecektir. İşte Block'un tahliyecilik görüşünün kilit noktalarından birini oluşturan *mümkün olan en nazik şekilde (gentlest manner possible)* kavramının temeli burasıdır. Liberteryen etikte kişilerin yardıma muhtaç insanlara yardım etme gibi bir pozitif yükümlülükleri yoktur dolayısıyla mülk sahibi sırf bilinci yerinde değil diye arazisindeki bu kişiye bakmakla yükümlü değildir. Eğer izinsiz gireni arazisinde istemiyorsa ve kolluk kuvvetleri mevcut değilse onu *mümkün olan en nazik şekilde* uzaklaştıracaktır. Benzer şekilde kadın de karnındaki fetüsü istemediği takdirde mümkün olan en

¹¹⁸ Block: Toward Abortion, s.1528.

¹¹⁹ Block: Toward Abortion, s.1530.

¹²⁰ Block: Evictionism, s.290.

¹²¹ Block: Evictionism, s.291.

nazik kıstasına uygun olmak kaydıyla fetüsü rahminden uzaklaştırabilecektir¹²². Bu uzaklaştırma fetüsün -mümkün olan güncel tıbbi ve teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında sonucu ölüm olsa bile-tahliyesi yoluyla yapılabilir fakat fetüsün direkt ölümünü içeren kürtaj yoluyla yapılamaz. Bu son husus, tahliyeciliği seçim yanlılarından ayıran husustur. Kısaca özetlemek gerekirse Block, fetüsün gebe tarafından istenmediği durumda bir izinsiz giren statüsünde olduğunu ve bu masum izinsiz girenin tıbbi tahliye ile gebenin bedeninden uzaklaştırılabileceğini kabul etmektedir.

Wisniewski, Block'a göre izinsiz girene karşı mülk sahibinin kullanacağı en nazik yöntemin öldürme olması hâlinde buna cevaz verileceği argümanının, liberteryenizmin ve saldırmazlığın *orantılılık (proportionality)* ölçütüyle bağdaşmayacağını düşünmektedir. Mülkiyet hakları önemlidir ama kişinin yaşamı daha önemlidir. Kişinin mülkiyetindekini korumak için karşısındakini öldürmesi orantılılığa aykırı olacak ve saldırmazlık ilkesini ihlal edecektir¹²³.

Block, Wisniewski'nin nezaket ve orantılılığı eşdeğer tutmasını hatalı bulmaktadır. Orantılılık, saldırmazlık ilkesinin değil cezalandırma sürecinin bir parçasıdır ve suç karşılığında verilecek cezanın suçla orantılı olması gerekliliğini ifade eder. Nezaket ilkesi ise savunma anıyla ilgilidir ve bu süreçte kişinin hareket alanı çok daha geniştir¹²⁴. Block, meşru savunma anında mülk sahibinin hareket alanını mümkün olduğunca geniş tutmakta ve şöyle bir örnek vermektedir: Bir kişi kendisine yumruk atılacağını gördüğünde mümkün olan en nazik şekilde yumruğu defetmek durumundadır fakat yumruğu engellemenin öldürmek dışında bir yolu yoksa -olay anının hararetinin de etkisiyle- karşı tarafın öldürülmesi nezaket ilkesiyle uyumlu olmaya devam edecektir. Aynı şekilde gebe de, hayati bir tehlike söz konusu olmasa dahi mülkiyetinde bulunan fetüsü mümkün olan en nazik yöntem ölümü içeriyorsa yaşamından mahrum bırakabilecektir¹²⁵.

¹²² Block: Evictionism, s.291.

¹²³ Wisniewski: Round Three, s.2. Burada fetüsün tahliye edilmesi sonucu ölümünün uygulanabilecek en nazik yöntem olduğu durumlardan bahsedildiği gözden kaçırılmamalıdır. Mümkün olan en nazik yöntem fetüsün başka şekillerle hayatta kalabilmesini sağlıyorsa tabii ki onun ölümüne yol açacak bir tahliye prosedürü saldırmazlık ilkesine aykırılık teşkil edecek ve suç oluşturacaktır.

¹²⁴ Block: Round Three, s.3; Block: Round Four: s.4.

¹²⁵ Block: Round Four, s.4, 5.

Wisniewski, tahliyecilik çözümünün reddiyesi için Block'un verdiği uçak örneğini biraz değiştirir. Block'un verdiği uçak örneğinde A, B'yi uçağına davet etmekte ve uçak kalkışa geçtikten sonra atlamasını istemektedir. Block, burada A ve B arasında örtülü bir sözleşme kurulduğundan bahisle A'nın bunu isteyemeyeceğini savunmuş, fakat bu örneğin kürtaja uygulanmasının problemlili olduğunu çünkü gebe ve fetüs arasında örtülü bir sözleşme bulunmadığını ileri sürmüştür. Wisniewski'nin değiştirilmiş örneğinde ise X, sarhoş Y'yi uçağına sürüklemekte, uçak kalkışa geçtiğinde ve Y'nin bilinci yerine geldiğinde ise ondan atlamasını istemektedir¹²⁶. Wisniewski'ye göre burada Y'nin rızası mevcut değildir dolayısıyla ilk uçak örneğinin aksine burada açık veya örtülü herhangi bir sözleşme kurulmamıştır. Uçak örneğinin bu versiyonu kürtaja uyumludur çünkü nasıl ki Block hamilelik durumunda gebenin fetüsü davet ettiğini düşünmüyorsa bu örnekte de X, Y'yi davet etmemiştir. Nasıl ki Block kadın ile fetüs arasında örtülü bir sözleşme olmadığını düşünüyorsa bu örnekte de X ve Y arasında örtülü bir sözleşme yoktur. Bu örnekte Y bilinçsizdir ve X tarafından uçağına bindirilmiştir. Yani X, nedensellik halkasının başlangıcıdır. Bilinçsiz Y'yi uçağına sürükleyerek nedensellik zincirini başlatan X, uçak kalkışa geçtikten sonra Y'yi ölümcül dış dünyaya atlamaya zorlayamayacaktır. Aynı şekilde gebe de fetüsün oluşmasının ilk nedeni olarak fetüsü, canlı kalamayacağı bir dış ortama atamayacaktır. Block argümanının seçim yanlısı görüşten ve direkt ölüme yol açan kürtajdan farklı olduğunu iddia etmektedir. Oysa onun görüşü, fetüsü hayatta kalamayacağı bir yere tahliye etmeyi içerdiğinden öldürmekle eşdeğerdir ve liberteryenizmin saldırmazlık ilkesine aykırılık teşkil etmektedir¹²⁷.

Block, Wisniewski'nin uçak örneği ile kürtaj arasındaki görünüşte paralelliliğin yanıltıcı olduğunu söylemektedir¹²⁸. Öncelikle örnekte X'in Y'yi sarhoş bir hâldeyken uçağına sürükleyerek Y'nin durumunu kötüleştirdiği görülmektedir ancak hamile kalan kadın fetüsün durumunu kötüleştirmemektedir. Fetüs hiç var olmamaktansa bir süre de olsa yaşamın tadına varmıştır ve varlık yokluktan yeğdir. O hâlde kadın fetüsün durumunu iyileştirmiştir. Öte yandan kadın fetüsü oraya gelmesi için zorlayarak saldırmazlık ilkesini de ihlal etmemiştir, fetüs orada

¹²⁶ Wisniewski: Child Abandonment, s.2.

¹²⁷ Wisniewski: Child Abandonment, s.2.

¹²⁸ Block: Rejoinder Abortion, s.4.

belirmiştir¹²⁹. Bu iki perspektiften bakıldığında X, Y'ye karşı saldırmazlık ilkesini ihlal etse de gebe fetüse karşı saldırmazlık ilkesini ihlal etmemiştir. Dolayısıyla Block'a göre Wisniewski'nin öne sürdüğü ilk neden argümanı geçersizdir.

Wisniewski, Block'un varlığın yokluktan iyi olması gerekçesiyle fetüsün var olarak durumunun iyileştiği argümanını hatalı bulur. Mevcut durumda fetüs, onu aldırma isteyen bir anneye sahip bilinçsiz bir varlıktır. Böyle bir varlığın varlığının yokluğundan iyi olduğu savunulamaz¹³⁰. Block'un fetüsün rahme girmeye zorlanmadığı çünkü zaten orada belirlediği argümanına karşı ise Wisniewski uçak örneğini bu argümana uyarlar. Bu sefer X'in Y'yi uçağa sürüklediği, Y'yi doğrudan uçağın içerisindeki laboratuvarında yarattığı bir senaryo tasvir eder. Nasıl ki fetüs kadının rahminde yaratılmışsa, Y de uçağın içerisinde yaratılmıştır. Wisniewski'ye göre fetüsün gebenin rahminden atılabileceğini söylemek bu örnekteki Y'nin uçaktan atılabileceğini söylemek kadar absürttür¹³¹.

SONUÇ

Liberteryenizm, üzerinde uzlaşma sağlanmış bir tanım olmayan fakat öz mülkiyet ve saldırmazlık ilkesine atfettiği değerle diğer görüşlerden ayrılan bir felsefi akımdır. Öz mülkiyet ilkesi herkesin kendi hayat yolunu seçebilmesine ve bu seçimi ışığında dilediği tercihleri yapabilmesine olanak tanır. Bunu mümkün kılabilme için de kimsenin diğerinin özgürlük alanına müdahale etmemesini içeren saldırmazlık ilkesini kullanır. Öz mülkiyet ve saldırmazlık ilkesi kullanılarak oluşturulan özgürlük alanı, liberteryen düşünürlerin tartışmalı konularda saldırmazlık ilkesini ihlal etmeyen bireyleri, keyfi sınırlama ve yasaklamalardan korumalarını sağlamaktadır. Fakat liberteryen düşünürlerin her alanda aynı yönde düşündükleri ve en radikal görüşü savundukları fikri gerçeği yansıtmamaktadır. Her ne kadar öz mülkiyet ve saldırmazlık ilkesinde uzlaşılsa da bu ilkelerin sınırları üzerinde mutlak bir uzlaşmaya varılamamaktadır. Bunun tabii bir sonucu olarak birçok konu liberteryenizm hareketi içerisinde yer alan düşünürlerce tartışılmaktadır. Geçmişten günümüze en tartışmalı konulardan biri olan ve liberteryen camiada oldukça farklı biçimlerde yorumlanan kürtaj meselesi de bunlardan biridir ve makalede bu kesişim incelenmiştir.

¹²⁹ Block: Round Three, s.9.

¹³⁰ Wisniewski: Round Three, s.5.

¹³¹ Wisniewski: Last Word, s.158.

Liberteryenler arasında seçim yanlısı (kürtaj yanlısı) ve yaşam yanlısı (kürtaj karşıtı) olmak üzere iki geleneksel görüş ve ayrılıkçılık ve tahliyecilik olmak üzere iki yeni görüş bulunmaktadır. Bunlardan tahliyecilik, liberteryen etikten yola çıkarak seçim ve yaşam yanlısı görüşlerin bir karmasını oluşturmakta ve Block tarafından savunulmaktadır. Wisniewski ise yine liberteryen etikten yola çıkmakta fakat yaşam yanlısı ve tecavüz gibi istisnai durumlar hariç kürtaj karşıtı bir tutum sergilemektedir.

İkilinin öz mülkiyet ve saldırmazlık ilkesi eksenindeki tartışmaları davet argümanı, Thomson'un kemancı örneği ve nezaket prensibi etrafında şekillenmektedir. Düşünürlerin asıl ayrıştığı nokta ise öz mülkiyet ilkesinden ziyade saldırmazlık ilkesidir. Hem Block hem Wisniewski, fetüsün onu istemeyen gebenin bedeninde bir izinsiz giren teşkil ettiğinde ve bu bakımdan fetüsün gebeye karşı saldırmazlık ilkesini ihlal ettiğinde hemfikirdir. Fakat fetüs, her ne kadar saldırgan olsa da saldırı kastı olmadığı için masumdur ve bu nedenle mümkün olan en nazik şekilde uzaklaştırılmalıdır. Block için mümkün olan en nazik yol başka çarenin olmadığı durumlarda fetüsün ölümcül tahliyesini içerebilirken, Wisniewski için masum olan fetüsün ölümünü içeren bir hareket saldırmazlık ilkesinin ihlalini teşkil edecek ve liberteryen etiğe aykırı olacaktır.

Block'un tahliyecilik görüşü kapsamında tahliye ve kürtaj arasında yapılan ayrımın tıbbi teknolojilere bağlı olarak belirginleşmesi veya silikleşmesi bu görüşün ilerleyen yıllarda hem kadının mülkiyet hakkının hem de fetüsün yaşamının korunduğu, kürtaja alternatif bir yöntem olarak gündeme geleceği fikrini doğurmaktadır. Güncel gelişmeler altı aylık fetüslerin ana rahmi dışında yaşama şanslarının %50 olduğunu gösterirken ileriki zamanlarda bu sürenin gebeliğin daha da erken aşamalarına çekilebileceği öngörüldüğünde Block'un tahliyecilik görüşü daha da anlam kazanmaktadır. Zira fetüslerin daha erken evrelerde ana rahmi dışında hayata tutunabilmesiyle Blockçu anlamıyla tahliye ve kürtaj arasındaki makas iyice açılacak ve fetüslerin yaşaması için kürtajdan ziyade tahliye yöntemi tercih edilebilecektir.

Bu makale, hem liberteryenizm hakkında kısa bir panorama sunmakta hem de liberteryen düşüncenin öz mülkiyet ve saldırmazlık ilkesini merkezine alan karşılıklı tartışmalar temelinde kürtaj meselesini ele almaktadır. Bu tartışmalar, liberteryen etikten türeyen örnekler ve analogiler üzerinden işlenmektedir. Her ne kadar Block'un tahliyecilik görüşünün

bilinirliği az olsa da¹³² ileriki yıllarda gelişen teknolojilerle birlikte gündeme gelebileceği düşünülmektedir. Wisniewski'nin sunduğu karşı argümanlarla daha da zenginleştirilen bu görüş ve makale kapsamında ele alınan diğer liberteryen yaklaşımların bu konuda yürütülen tartışmalara farklı bir perspektif sunarak Türk literatürüne katkı sağlayacağı ve kürtaj meselesi üzerine yapılacak hukuki değerlendirmelere ilham olacağı umut edilmektedir.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

Akın, Ayşe: “Emergence of the Family Planning Program in Turkey”, Three Decades of Population Policies and Programs (W.C. Robinson ve J. A. Ross düz. içinde s.85-102), 2007.

Bakırezer, Güven: “Türkiye’de Sosyal Liberalizm”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 7: Liberalizm (Tanıl, Bora/Gültekinil, Murat düz. içinde s.139-143), 2005.

Block, Walter E.: “Toward a Libertarian Theory of Abortion”, The Complete Libertarian Forum (Murray N. Rothbard düz. içinde s.1527-1532), 1977 (Toward Abortion).

Block, Walter E.: “Libertarianism vs. Objectivism: A Response to Peter Schwartz”, Reason Paper, C. 26, 2000, s.39-62 (Response Schwartz).

Block, Walter E.: “Rejoinder to Wisniewski on Abortion”, Libertarian Papers, C. 2, S. 32, 2010, s.1-9 (Rejoinder Abortion).

Block, Walter E.: “Response to Wisniewski on Abortion, Round Two”, Libertarian Papers, C. 3, S. 4, 2011, s.1-13 (Round Two).

Block, Walter E.: “Response to Wisniewski on Abortion, Round Three”, Libertarian Papers, C. 3, S. 37, 2011, s.1-21 (Round Three).

Block, Walter E.: “Rejoinder Wisniewski on Evictionism, Round Four”, FBIM Transactions, C. 2, S. 2, 2014, s.1-14 (Round Four).

Block, Walter E.: “Toward a Libertarian Theory of Evictionism”, Journal of Family and Economic Issues, C. 35, S. 2, 2014, s.290-294 (Evictionism).

Block, Walter E.: “Should Abortion be Criminalized? Rejoinder to Akers, Davies and Shaffer on Abortion”, FBIM Transactions, C. 2, S. 1, 2014, s.33-44 (Rejoinder to Akers).

¹³² Cesario, Anthony J.: “Block vs Feser et al. Debating Abortion: A Summary”, The Review of Social and Economic Issues, C. 2, S. 3, 2021, s.93.

Block, Walter E.: “Judith Jarvis Thomson on Abortion; a Libertarian Perspective”, DePaul Journal of Health Care Law, C. 19, S. 1, 2017, s.1-17 (Thomson on Abortion).

Block, Walter E.: “Evictionism: The Compromise Solution to the Abortion Controversy”, Studia z Historii Filozofii, C. 15, S. 1, 2021, s.57-66 (The Compromise).

Boaz, David: Libertarianism: A Primer, The Free Press, New York, NY, 1977.

Breborowicz, Grzegorz H.: “Limits of fetal viability and its enhancement”, Early pregnancy, C. 5, S. 1, 2001, s.49-50.

Butler, Eamonn: Klasik Liberalizm: Bir El Kitabı, çev. Arda Akçiçek, Liberte, Ankara, 2018.

Cesario, Anthony J.: “Block vs Feser et al. Debating Abortion: A Summary”, The Review of Social and Economic Issues, C. 2, S. 3, 2021, s.93-123.

Christmas, Billy: “Rescuing the Libertarian Non-Agression Principle”, Moral Philosophy and Politics, C. 5, S. 2, 2018, s.305-325.

Cunningham, F. Gary/Leveno, Kenneth J./Bloom, Steven L./Spong, Catherine Y./Dashe, Jodi S./Hoffman, Barabara L./Casey, Brian M./Sheffield, Jeanne S.: Williams Obstetrics, McGraw-Hill Education, New York vd., 2014.

Davies, Stephen/Yayla, Atila: “Liberteriyenizme Tarihi ve Güncel Açından Kısa Bir Bakış”, Liberal Düşünce Dergisi, C. 16, S. 64, 2011, s.107-127.

Didin, Dilara Buket: “Fikri Mülkiyete Liberteriyen Bakış: Deontolojik ve Sonuçsalci Yaklaşımlar”, Liberal Düşünce Dergisi, S. 114, 2024.

Didin, Emre: “Hans-Hermann Hoppe’nın Argümantasyon Etiği ve Özel Hukuk Toplumu”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 23, S. 3, 2024.

Doherty, Brian: Radicals for Capitalism, PublicAffairs, New York, NY, 2007.

Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt II: Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019.

Erdoğan, Mustafa: “Liberalizm ve Türkiye’deki Serüveni”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 7: Liberalizm (Bora, Tanıl/Gültekingil, Murat düz. içinde s.23-40), 2005.

Erge, Recep Ersel: “Anarko Kapitalist Toplum Kurgusu Bağlamında Devletin Sorgulanması”, Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2023.

Eryiğit Bader, Aynur: “Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam’da Kürtaj”, Antakiyat/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, 2019, s.116-141.

Feser, Edward: “Self-Ownership, Abortion, and the Rights of Children: Toward a More Conservative Libertarianism”, Journal of Libertarian Studies, C. 18, S. 3, 2004, s.91-114.

Freeman, Samuel: “Illiberal Libertarians: Why Libertarianism Is Not a Liberal View”, Philosophy & Public Affairs, C. 30, S. 2, 2001, s.105-151.

Friedman, David D.: “Law as a Private Good: A Response to Tyler Cowen on the Economics of Anarchy”, Economics & Philosophy, C. 10, S. 2, 1994, s.319-327.

Friedman, Mark D.: Libertarian Philosophy in the Real World: The Politics of Natural Rights., Bloomsbury Academic, UK, USA, 2015.

Gordon, Doris: “Abortion and rights: applying the Libertarian principles correctly”, International Journal of Sociology and Social Policy, C. 19, S. 3-4, 1999, s.96-126.

Gordon, David: Yeni Başlayanlar İçin Rothbard, çev. Emre Didin, Liberus, 2024.

Güler, Çağatay: Yeni Tıp Sözlüğü, Palme, Ankara, 2012.

Gündüz, Şinasi: “Dinler tarihi açısından kürtaj”, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, C. 24, 2012, s.16-19.

Güney Tunalı, Işıl: Hekimlerin Gebeliklerin Sonlandırılmasından Kaynaklanan Sorumluluğu, Seçkin, İstanbul, 2015.

Hicks, Stephen C.: “The Right to Life in Law: The Embryo and Fetus, The Body and Soul, The Family and Society”, Florida State University Law Review, C. 19, S. 3, 1992 vd’den aktaran Karasaç, Eda Gülsüm: “Ceninin Yaşama Hakkı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 71, S. 3, 2022, s.1051-1097.

Hoppe, Hans-Hermann: Democracy: The God That Failed, Transaction Publishers, New Brunswick/New Jersey, 2001 (Democracy).

Hoppe, Hans-Hermann: The Economics and Ethics of Private Property, 2. baskı, Ludwig von Mises Institute, Auburn, Alabama, 2006 (The Economics).

İlaldı, Helin Rojda: “Kadının Menfaati Bakımından Rahim Tahliyesi”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, 2020, s.671-694.

Kayıhan, Şaban: Kişiler Hukuku: Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler, Seçkin, Ankara, 2022.

Keskin, İçten: “Kürtaj tartışmaları ve feminizm”, Fe Dergi, C. 7, S. 1, 2015, s.86-95.

Kırlı, Özlem: Liberteryenizm. Liberte, Ankara, 2023.

Kinsella, Stephan: Legal Foundations of a Free Society, Papinian Press, Houston, 2023.

Mack, Eric: Liberteryenizm, çev. Büşra Sönmez, Liberte, Ankara, 2023.

Mcelroy, Wendy/Kaya Fırat, Ayşe: “Kürtaj: Ahlâkî Bir Bataklık”, Liberal Düşünce Dergisi, C. 67, 2012, s.7-9.

Metin, Sevtap: Biyo-Tıp Etiği ve Hukuk, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Narveson, Jan: The Libertarian Idea, Broadview Press, United States, 2001.

Özdemir, Fatma/Türkay, Mehtap: “Antalya’nın Bir Mahallesinde 15-49 Yaş Arası Kadınların İsteyerek Düşük ve Doğurganlık İle İlgili Bilgi Tutum ve Davranışları Üzerine Siyasetin Müdahalesi”, 16. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, 2013, s.220.

Özsunay, Ergun: Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, İstanbul, Fakültelep Matbaası, 1979.

Öztan, Bilge: Şahsın Hukuku: Hakikî Şahıslar, Ankara, Turhan Kitabevi, 1997.

Parr, Sean: “Departurism and the Libertarian Axiom of Gentleness”, Libertarian Papers, C. 3, S. 34, 2011, s.1-18.

Pettker, Christian M./Turrentine, Mark A./Simhan, Hyagriv N.: “Limits of Viability”, Obstetrics & Gynecology, C. 142, S. 3, 2023, s.725-726.

Raico, Ralph/Yayla, Atilla: “Klâsik Liberalizm Nedir?”, Liberal Düşünce Dergisi, C. 64, 2011, s.69-73.

Rand, Ayn: Bencilliğin Erdemi, çev. Nejdet Kandemir, Plato Film Yayınları, İstanbul, 2006 (Bencilliğin).

Rand, Ayn: Yeni Entelektüel İçin, çev. Orhan Düz/Belkıs Dışbudak, Plato Film Yayınları, İstanbul, 2009 (Entelektüel).

Rand, Ayn: The Voice of Reason: Essays in Objectivist Thought, Meridian Book, 1990.

Rothbard, Murray N.: The Ethics of Liberty, New York University Press, New York & London, 1998 (The Ethics).

Rotbard, Murray N.: For a New Liberty, Ludwig von Mises Institute, Auburn, Alabama, 2006 (For A New).

Rothbard, Murray N.: Eşitlikçilik: Doğaya Karşı İsyân, çev. Mustafa Acar, Liberte, Ankara, 2009 (Eşitlikçilik).

Sabancılar Eren, Sıla: “Toplumsal Cinsiyet, Kadın Bedeni ve Kürtaj Hakkı Üzerine Bir Değerlendirme”, Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, C. 3, S. 2, 2021, s.89-101.

Schwartz, Peter: Libertarianism: The Perversion of Liberty, The Intellectual Activist, New York, NY, 1986’dan aktaran Block, Libertarianism vs. Objectivism: A Response to Peter Schwarz, Reason Paper, 2000.

Scruton, Roger: A dictionary of political thought, Hill and Wang, New York, 1991.

Sert, Gürkan/Duran, Serkan/Görkey, Şefik: “Rahim Tahliyesi ve Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamalarında Aydınlatılmış Onam Alınması İle İlgili Formların Tıp Etiği ve Hukuku Açısından İncelenmesi”, Türkiye Klinikleri J Med Law Hist Special Topic, C. 3, S. 3, 2017, s.139-144.

Şentürk Tur, Melike: “Kadının Üreme ve Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı Çerçevesinde Gebeliğin Sonlandırılmasında Yasal Sürelerin Başlangıcı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 27, S. 3, 2023, s.383-414.

Tabarrok, Alexander: “Abortion and Liberty”, Liberty for Woman: Freedom and Feminism in the Twenty-First Century (Wendy McElroy düz. içinde s.152-180) , Ivan R. Dee, Chicago, 2002.

Tacir, Hamide: “Yaşama Hakkı Kapsamında Yaşamın Başlangıcı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 2, 2013, s.1301-1319.

Taner, Ahmet: “Çağdaş Liberalizmde Yol Ayrımı: Anarko Kapitalist Liberalizme Karşı Minimal Devletçi Liberalizm”, Liberal Düşünce Dergisi, C. 18, S. 69-70, 2013, s.227-243.

Taner, Ahmet/Yayla, Atilla: “Liberteryen Teoride Özgürlüğün ve Siyasetin Sınırları”, Liberal Düşünce Dergisi, C. 23, S. 90-91, 2018, s.7-52.

Thomson, Judith Jarvis: “A Defense of Abortion”, Philosophy & Public Affairs, C. 1, S. 1, 1971, s.47-66.

Uyumaz, Alper/Avcı, Yasemin: “Türk Hukuku’nda Gebeliğin Sonlandırılması”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, 2016, s.579-638.

Uyl, Douglas. J./Rasmussen, Douglas B.: Ayn Rand on Rights and Capitalism, The Libertarian Reader: Classic & Contemporary Writings from Lao-Tzu to Milton Friedman (David Boaz düz. içinde s.161-171), 1998.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: Türk Medenî Hukuku Cilt 1, Cüz 2: Şahsın Hukuku, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1963.

Wisniewski, Jakub Bozydar: “A Critique of Block on Abortion and Child Abandonment,” Libertarian Papers, C. 2, S. 16, 2010, s.1-4 (Child Abandonment).

Wisniewski, Jakub Bozydar: “Rejoinder to Block’s Defense of Evictionsim”, Libertarian Papers, C. 2, S. 37, 2010, s.1-7 (Rejoinder).

Wisniewski, Jakub Bozydar: “Response to Block on Abortion, Round Three”, Libertarian Papers, C. 3, S. 6, 2011, s.1-6 (Round Three).

Wisniewski, Jakub Bozydar: “Abortion, Libertarianism, and Evictionism: A Last Word”, Libertarian Papers, C. 5, S. 1, 2013, s.153-162 (Last Word).

Yaman, Seval/Tarhan, Belgin: Liberteryenizmin Felsefi Temelleri, Liberus, İstanbul, 2021.

Yılmazbilek, Merve: “Gönüllü Çocuksuzluk ve Kürtaj Tartışmalarına Feminist Bakış”, Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, C. 6, S. 1, 2022, s.201-213.

Zareba, Kornelia/Herman, Krzysztof/Kolb-Sielecka, Ewelina/Jakiel, Grzegorz: “Abortion in Countries with Restrictive Abortion Laws-Possible Directions and Soutions from the Perspective of Poland”, Healthcare (Basel), C. 9, S. 11, 2021.

İnternet Kaynakları:

Banerjee, Asha: “The economics of abortion bans”, Economic Policy Institute, (<https://www.epi.org/publication/economics-of-abortion-bans/>, Erişim: 01.08.2024).

Center for Reproductive Rights, “European Abortion Laws: A Comparative Overview”, (https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2022/06/15381_CRR_Europe_V8.pdf, Erişim: 21.07.2024).

Center for Reproductive Rights, “The World’s Abortion Laws”, (<https://reproductiverights.org/maps/worlds-abortion-laws/>, Erişim: 21.07.2024).

Criminal Code of Malta, <https://legislation.mt/eli/cap/9/eng/pdf>, Erişim: 23.07.2024)

Çokar, Muhtar:” İsteyerek Düşük, Tıp Etiği ve Yasalar”, (<https://www.kahdem.org.tr/isteyerek-dusuk-tip-etigi-ve-yasalar/>, Erişim: 24.07.2024).

Erdoğan, Mustafa: “Eşit İlgi ve Saygı’nın Düşünürü Ronald Dworkin’in Ardından”, Liberal Düşünce Topluluğu, (<http://www.liberal.org.tr/sayfa/esit-ilgi-ve-sayginin-dusunuru-ronald-dworkinin-ardindan-mustafa-erdogan,250.php>, Erişim: 01.10.2024).

Guinness World Records: “Most Premature Baby”, (<https://www.guinnessworldrecords.com/world-records/67461-most-premature-baby>, Erişim: 30.07.2023).

Mehta, Samira: “Views on abortion differ not only among major religious traditions, but within each one”, Colorado Arts and Sciences Magazine, (https://www-colorado-edu.translate.googleusercontent.com/2022/06/24/there-no-one-religious-view-abortion-scholar-religion-gender-and-sexuality-explains?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc, Erişim: 01.10.2024).

National Cancer Institute, (<https://www.cancer.gov/publications/dictionaries/cancer-terms/def/embryo#>, Erişim: 30.10.2024).

Oxford English Dictionary, (https://www.oed.com/dictionary/abortion_n?tab=meaning_and_use&tl=true#7152062, Erişim: 12.08.2024).

Strafgesetzbuch (StGB), (<https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf>, Erişim: 23.07.2024).

Türk Dil Kurumu, “Güncel Türkçe Sözlük”, (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim: 12.08.2024)

